

Izvješće o radu Pravobranitelja za osobe s invaliditetom 2019. -Sažetak-

Sadržaj

0.	POPIS KRATICA	1
1.	UVOD.....	2
2.	STATISTIČKI PODACI.....	3
3.	PRIMJENA KONVENCIJE U RH	5
4.	PODRUČNI UREDI.....	6
5.	RAD 3. SAZIVA STRUČNOG SAVJETA PRAVOBRANITELJICE.....	7
6.	PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE PROPISA	7
7.	JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA	7
8.	PRISTUP PRAVOSUĐU	7
9.	OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST	8
10.	SLOBODA OD MUČENJA ILI OKRUTNOG, NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA.....	9
11.	JEDNAKOST PRED ZAKONOM	9
12.	POŠTIVANJE DOMA I OBITELJI	10
13.	ŽENE S INVALIDITETOM.....	10
14.	SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA.....	11
15.	ZAŠTITA OSOBNOG INTEGRITETA OSOBE	11
16.	ZDRAVSTVO	12
17.	DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	13
18.	ODGOJ I OBRAZOVANJE	13
19.	OSPOSOBLJAVANJE I REHABILITACIJA	15
20.	ZAPOŠLJAVANJE I RAD	15
21.	PRISTUPAČNOST	16
22.	NEOVISNO ŽIVLJENJE I ŽIVOT U ZAJEDNICI	19
23.	PRIMJERENI ŽIVOTNI STANDARD I SOCIJALNA ZAŠTITA.....	20
24.	JEDINSTVENO TIJELO VJEŠTAČENJA	20
25.	MIROVINSKO OSIGURANJE	21
26.	SUDJELOVANJE U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU	23
27.	SURADNJA S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA	23
28.	SUDJELOVANJE U KULTURI, REKREACIJI, RAZONODI I SPORTU	23
29.	MEĐUNARODNA SURADNJA	24
30.	PODIZANJE RAZINE SVIJESTI.....	24
31.	OPĆE I FINACIJSKO POSLOVANJE	25
32.	ZAKLJUČAK	26
33.	LITERATURA.....	26
34.	PRILOZI	26

0. POPIS KRATICA

Kratika	Naziv
AZOO	Agencija za odgoj i obrazovanje
COO	Centar za odgoj i obrazovanje
CZSS	Centar za socijalnu skrb
DV	Dječji vrtić
EU	Europska unija
HPO	Hrvatski paraolimpijski odbor
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
KZ	Kazneni zakon
KPOSI	Konvencija o pravima osoba s invaliditetom
MDOMSP	Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku
MHB	Ministarstvo hrvatskih branitelja
MMPI	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
MP	Ministarstvo pravosuđa
MRMS	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MZ	Ministarstvo zdravstva
MZO	Ministarstvo znanosti i obrazovanja
OSI	Osoba/e s invaliditetom
OŠ	Osnovna škola
POSI	Pravobranitelj/ica za osobe s invaliditetom
PU	Područni ured
RH	Republika Hrvatska
SŠ	Srednja škola
UDU	Ured državne uprave
UN	Ujedinjeni narodi
UNDP	Program Ujedinjenih naroda za razvoj
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
ZOSI	Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije
ZZOSD	Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama
TUR	Teškoće u razvoju

1. UVOD

Sukladno djelokrugu propisanom Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom („Narodne novine“, br. 107/07), u ovom Izvješću prikazan je rad Pravobranitelja za osobe s invaliditetom. Svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, zbog potrebe za sažetošću, imenice muškog roda u ovom Izvješću odnose se podjednako i na muški i na ženski spol.

U 2019. godini otvoren je i započeo s radom Područni ured Split te je osiguran prostor za novi Područni ured u Rijeci za koji se planira otvorenje tijekom jeseni 2020. godine.

U 2018. godini započeo je radom Područni ured Osijek te je u studenom 2019. obilježena prva godina rada.

Tijekom 2019. godine nastavio je s radom 3. saziv Stručnog savjeta pravobraniteljice za osobe s invaliditetom koji je održao šest sastanaka na kojima se raspravljalo o aktualnim i prioritetnim temama vezanim uz položaj osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

U Registru osoba s invaliditetom Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo na dan 23. siječnja 2020. godine registrirano je **496.646 osoba s invaliditetom**, od čega je 196.609 žena (39,6%) te 300.037 muškaraca (60,4%). Prema podacima o obrazovanju muških OSI, 63,5% ima OŠ, nezavršenu OŠ i bez OŠ; 28,5% SSS; 6% VSS/VŠS te 2% ima završeno obrazovanje u posebnim ustanovama i po posebnom programu. Kada govorimo o ženama OSI, 72,8% ima OŠ, nezavršenu OŠ i bez OŠ; 18,2% SSS; 7,2% VSS/VŠS te 1,8% ima završeno obrazovanje u posebnim ustanovama i po posebnom programu. Nekom obliku zlostavljanja bilo je izloženo 288 OSI, od čega je 117 žena (40%) te 171 muških (60%), pri čemu je najveći broj, 128 (44%) zlostavljanih kod oba spola u dobnoj skupini od 10 do 24 godine (djeca i mladež).

Iako su poslodavci u očevidnik zaposlenih OSI prijavili 19.669 osoba, njih **11.529** je zaposleno odnosno zadovoljava kriterije propisane Pravilnikom o očevidniku („Narodne novine“, br. 75/18), što je porast u odnosu na 2018. godinu kada je bilo zaposleno 10.836 osoba.

Osobe s invaliditetom i dalje su u povećanom riziku od siromaštva, čemu pridonosi niska obrazovna struktura, neusklađenost obrazovanja s potrebama tržišta rada, slabi udjel među zaposlenima, niska primanja iz rada i mirovina, a naknade namijenjene uključivanju u život zajednice pretežno se koriste za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba.

U 2019. obratilo nam se 2.172 građanina što je za 12% obraćanja više u odnosu na 2018. godinu. Razmatrajući zaprimljene pritužbe i ostale predstavke imali smo 3.398 postupanja od kojih bi posebno istaknuli 410 pojedinačne i općenite preporuke upućene nadležnim ministarstvima, jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i drugim pravnim osobama. U 19 e-Savjetovanja uputili smo 42 prijedloga zakonskih i podzakonskih akata, a 45 mišljenja dostavljeno je izravno nadležnim tijelima. Mišljenja smo da je u 2019. godini došlo do neznatnih kvalitativnih pomaka u politikama usmjerenim prema osobama s invaliditetom. Posebno je vidljiv nedostatak sustavnih rješenja usmjerenih na posebne kategorije osoba s invaliditetom, kao što su osobe s mentalnim i intelektualnim oštećenjima, osobe s autizmom, roditelji s invaliditetom, djeca s teškoćama u razvoju najranije dobi. Još uvijek postoje izrazite prepreke u pristupu informacijama, zdravstvu, obrazovanju, zapošljavanju, radu te ostvarivanju prava na naknadu s osnove invaliditeta.

Unatoč obećanjima i uvjerenjima da će se učiniti promjene u zakonodavstvu posebno vezano uz primarna prava za osobe sa invaliditetom kao što su Zakon o inkluzivnom dodatku, Zakon o osobnom asistentu i novi Zakon o socijalnoj skrbi, isto nije učinjeno.

Razumna prilagodba nije definirana u zakonodavstvu u raznim područjima te je uskraćivanje razumne prilagodbe i dalje temeljna zapreka u ostvarivanju jednakosti osoba s invaliditetom u pristupu pravima i uslugama.

Za ostvarivanje temeljnog prava na neovisno življenje i život u zajednici nisu stvoreni preduvjeti – osiguravanje pristupačnosti i mobilnosti, različiti dostupni i pristupačni servisi, osobna asistencija, pristup radu i zapošljavanju, materijalna egzistencija i prostori za stambeno zbrinjavanje.

Zabrinjava činjenica da u odnosu na deinstitucionalizaciju nismo postigli zacrtane pomake posljednjih pet godina, niti jedan novi državni dom nije transformiran u centar usluga u zajednici, dok se udomiteljstvo za odrasle osobe (i dalje) smatra izvaninstitucijskom uslugom.

Obrazovanje u ustanovama socijalne skrbi ne smatra se segregacijom, a obrazovanje općenito još uvijek nije dovoljno prilagođeno, pristupačno i prihvatljivo za svu djecu, učenike i studente.

U ostvarivanju socijalnih prava još uvijek uz kriterij težine invaliditeta i potrebe za podrškom relevantni su za visinu i opseg tih prava i drugi kriteriji (uzrok invaliditeta, prihodovni ili imovinski cenzus), dok su zakonodavna rješenja često prepreka osamostaljivanju osobe i neovisnom življenju.

Organizacijama civilnog društva koje se bave pitanjima OSI, kao i njihovim predstavnicima, slabi zagovaračka uloga. Osobe s invaliditetom participiraju u pripremi zakonodavnih rješenja kroz Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za osobe s invaliditetom, radne skupine i neformalne sastanke, međutim mišljenja smo da je često njihova uloga samo formalne naravi.

U odnosu na broj osoba s invaliditetom u radno aktivnoj dobi - njih **211.078** i dalje je nizak udio zaposlenih osoba s invaliditetom na tržištu rada - **11.610**, a na uzroke i prepreke u zapošljavanju i tijekom radnog vijeka, upozoravamo godinama.

Mišljenja smo, a što je vidljivo i kroz izvješća o radu od 2015. godine do danas, u proteklom razdoblju nije bilo prave usmjerenosti na krajnje korisnike i potrebe da se suštinskim rješenjima uspostavi dugoročno održiv sustav zaštite koji pridonosi afirmaciji prava. Model ljudskih prava nije u cijelosti shvaćen pa niti implementiran u zakonodavstvu i javnim politikama tako da osobe s invaliditetom ostaju žrtve nejednakosti, bez očekivanja njihovog doprinosa društvu u cjelini.

U nastavku se nalaze statistički podaci te sažetak Izvješća o radu za 2019. godinu. Više se nalazi u cjelovitom Izvješću.

2. STATISTIČKI PODACI

Građani su se najčešće obraćali osobno - poštom, elektroničkom poštom, telefaksom, telefonom, te osobnim dolaskom. Prema navedenim podacima u Tablici 1. u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu došlo je do porasta broja obraćanja građana za 12 %.

	2017.	2018.	2019.
Broj obraćanja građana	1.827	1.951	2.172
Broj postupanja POSI	2.913	3.200	3.398

Tablica 1. Komparativni prikaz ukupnog broja obraćanja građana u 2017., 2018. i 2019. godini

PODACI O POVREDAMA PRAVA - Postotak utvrđivanja povreda prava među zaključenim predmetima odnosi se na ukupno **1.143 predmeta** (269 predmeta iz prethodnih razdoblja i 874 predmeta iz 2019. godine). U **376 predmeta** ili njih **33%** zaključenih nije bilo povrede prava. U **306 predmeta** ili njih **27%** nije se utvrđivala povreda prava. U ukupno **461 predmeta** ili njih **40%** utvrđene su po područjima povrede prava.

PODACI O OBRAĆANJIMA GRAĐANA - U 2019. godini građani su nam se obraćali ukupno 2.172 puta, što je za 221 pritužbu više u odnosu na 2018. godinu. Povodom pritužbi građana upućenih pisanim putem – njih **955**, imali smo **1.180** postupanja. U ukupno **294** obraćanja koja nisu imala karakter pritužbi postupali smo **345** puta, od čega se njih **45** odnosilo na pisma potpore upućena fizičkim i pravnim osobama radi provođenja istraživanja i projekata. U **890** slučajeva koji su se obratili telefonom i osobnim dolaskom, imali smo **1.173** postupanje. U 33 obraćanja građana nije bilo postupanja. Pravobraniteljica je tijekom 2019. godine imala **282** postupanje u **269 pritužbe** koje su zaprimljene u prethodnim razdobljima.

Podaci po područjima - Od ukupno **2.172** obraćanja građana, u Grafikonu 1. prikazano je **2.139 obraćanja** po područjima zaprimljenih od pravnih i fizičkih osoba (u 33 nije bilo postupanja), a po kojima je Pravobraniteljica postupala u 2019. godini.

Grafikon 1. Obračanja građana po područjima

Podaci po županijama - Kao i prethodnih godina, najviše pritužbi u 2019. pisanim putem je pristiglo s područja Grada Zagreba - **409**, zatim iz Osječko-baranjske županije - **167** te Splitsko--dalmatinske županije - **100**. Najmanji broj pritužbi zaprimljen je iz Ličko-senjske i Virovitičko-podravne županije – po **7** pritužbi. Malo je pritužbi zaprimljeno i s područja Međimurske te Krapinsko-zagorske županije - njih **11**. U „ostalo“ se nalaze pritužbe zaprimljene od pravnih i fizičkih osoba koje u svojim podnescima nisu željele navesti mjesto prebivališta/boravišta, osobe koje su prijave poslale iz inozemstva te anonimne prijave. Takvih je pritužbi bilo **165**.

Podaci po podnositelju - Najviše pritužbi pisanim putem podnijele su stranke osobno 52%, odnosno njih **649**. U 16% odnosno **199** pritužbi postupalo se na zahtjev roditelja DTUR ili odraslih OSI. Od saveza i udruga OSI zaprimljeno je 12% pritužbi odnosno njih **151**, koje su se odnosile na zaštitu prava njihovih članova, ali i međusobne odnose ili odnose sa savezima udruga. U **88** slučajeva pritužbe su podnijeli članovi obitelji OSI, što je 7%. Zabilježeno je 9% pritužbi odnosno njih **106** prosljeđenih od institucija i ustanova, s tim da se većina odnosila na stranke koje su se pritužile drugim tijelima pa su te pritužbe sukladno ovlastima prosljeđene Pravobraniteljici. Ostalo se odnosi na pritužbe zaprimljene od odvjetnika, skrbnika, prijatelja te ostalih fizičkih osoba, njih **41**. Nepoznato ih je **15**.

Podnesci građana koji nemaju karakter pritužbe

U 2019. godini bilo je **345** postupanja prema zaprimljenim podnescima građana koji nemaju karakter pritužbe. Odnosili su se na traženje različitih savjeta, obavještanje o poduzetim radnjama, traženje mišljenja i drugo. Ukupno je zaprimljeno **294** takvih podnesaka. U 33 podnesaka koji su se odnosili na obavijesti, krivo upućene upite ili su neke od stranaka tražile zastupanje Pravobraniteljice u sudskim sporovima, u kojima Pravobraniteljica nije postupala, jer nije bilo osnove. Pravobraniteljica je dala **45** pisama potpore pojedincima i udrugama koja su se odnosila na unaprjeđenje kvalitete življenja OSI i njihovih obitelji.

Savjetovanje OSI putem telefona i osobnim dolaskom

Tijekom 2019. godine telefonom se obratilo **890** osoba. Pravobraniteljica je stranke savjetovala **1.173** puta telefonom, pojedinačnim sastancima te savjetima elektroničkom poštom. Telefonska savjetovanja čine jedan od važnijih oblika savjetovanja OSI. U većini slučajeva radi se o OSI koje su ovisne o pomoći druge osobe kao i o potrebi za uslugama koje nedostaju u njihovom okruženju, npr. prijevoz, asistencija i drugo. Ujedno smo upoznati s činjenicom kako velik broj OSI ne raspolaže informatičkim znanjem ili nema računalo. Zbog kompleksnosti individualnih slučajeva i životnih situacija, često im je vrlo teško opisati i podnijeti pisanu pritužbu.

U 2019. godini Pravobraniteljica je postupala sukladno ovlastima i po drugim propisima – Zakonu o suzbijanju diskriminacije i Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

INICIJATIVE POSI - U 2019. godini Pravobraniteljica je poduzimala razne aktivnosti na vlastitu inicijativu, a koje su se odnosile na izmjene i dopune propisa (u 32 propisa, 45 mišljenja), **preporuke i upozorenja** – **70** općih i **295** pojedinačnih, **46** obilaska, **81** događanja (skupova i sastanaka) u kojima smo bili organizatori ili suorganizatori te **52** priopćenja i reagiranja za medije radi ukazivanja na težak

položaj pojedinih grupacija OSI ili radi osvještavanja javnosti u svrhu uklanjanja predrasuda. Anketna ispitivanja su provedena u raznim područjima.

PROMICANJE PRAVA I INTERESA OSOBA S INVALIDITETOM

Organiziranje događanja

Pravobraniteljica je samostalno ili u suradnji s drugim institucijama i udrugama **razna događanja**, u nastavku navodimo neke od njih:

- **Međunarodna konferencija Mentalno zdravlje! Modeli oporavka u zajednici. Gdje smo?**, Zagreb, listopad
- **Stručni sastanak - radionica s predstavnicima centara za socijalnu skrb**, Osijek, rujan
- **Radionica za predstavnike medija na temu medijskog izvještavanja o osobama s invaliditetom** u povodom prve godine rada Područnog ureda Osijek, studeni
- **Skup povodom predstavljanja i otvaranja Područnog ureda Split**, listopad
- U okviru Kampanje *Aktivne i uključene* Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske -SOIH u partnerstvu s Pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom organizirala je **skup povodom obilježavanja 8. ožujka** – Međunarodnog dana žena pod nazivom *Razumna prilagodba u sustavu zdravstva*.
- Radionice za koordinateure u ministarstvima na temu **Antidiskriminacija u europskim i investicijskim fondovima (ESI fondovima)**, Zagreb travanj, svibanj, rujan i prosinac u suradnji s MRRFEU
- Radionice **„Izazovi zapošljavanja osoba s invaliditetom i kako ih prevladati“**, Split, Rijeka i Varaždin
- Diskusija: **Važnost međuresorne suradnje u ostvarivanju prava osoba s invaliditetom**, Split, prosinac
- **Međunarodna konferencija o usluzi osobne asistencije**, Zagreb, veljača
- Posjet suradnika Pravobraniteljice gradu **Virovitici**
- Održan sastanak s gradonačelnikom **Požege** i predstavnicima udrugama
- Položaj osoba s invaliditetom u gradu **Belom Manastiru**
- Savjetovanje **studenata s invaliditetom** u Studentskom domu Stjepan Radić
- Sastanak o **željezničkom putničkom prijevozu** osoba s invaliditetom
- Položaj osoba s invaliditetom u gradu **Slavonskom Brodu**
- Sastanak i obilazak **Glavnog željezničkog kolodvora** u Zagrebu
- Sastanci o **pristupačnosti turizma** na području grada Osijeka i Osječko-baranjske županije, Osijek
- Sastanak s ministrom zdravstva, ravnateljem SB Varaždinske toplice, projektantima i predstavnicima HUPT-a radi **izgradnje Spinalnog centra** u Varaždinskim toplicama, Zagreb, lipanj
- Sastanci s predstavnicima Hrvatskog pravnog centra na temu sudjelovanja na projektu o **podršci OSI kao žrtvama ili počiniteljima kaznenih djela**, Zagreb
- Sastanak na temu **otvaranja Područnog ureda Split** s predstavnicima Grada Splita i županom Splitsko-dalmatinske županije, Split, studeni
- Sastanak s **Nadbiskupijskim povjerenikom za pastoral osoba s invaliditetom**, Osijek, kolovoz
- Sastanak na temu: **„Nepropisno parkiranje na označenim parkirališnim mjestima za osobe s invaliditetom“**, Osijek, ožujak

Osim navedenog, održano je i šest sastanaka Stručnog savjeta Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Više o statističkim podacima i promotivnim aktivnostima možete pronaći u cjelovitom Izvješću.

3. PRIMJENA KONVENCIJE U RH

Pravobranitelj za osobe s invaliditetom je sukladno čl. 33.2. KPOSI nezavisno tijelo koje je nadležno za promicanje, zaštitu i praćenje provedbe KPOSI. Sukladno preuzetim obvezama, POSI UN Odboru periodično podnosi paralelno izvješće u kojemu daje prikaz stanja, prava i položaja OSI, a utemeljeno na iskustvima POSI koje prezentira kroz izvješća o radu, mišljenja stručnjaka nezavisnih institucija, saveza i udruga OSI, a usmjereno na izazove iz Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom i relevantne propise ključne za implementaciju temeljnih načela KPOSI. Stoga je POSI sukladno rečenom, od prosinca 2019. u pripremi izrade Izvješća, koje je sukladno roku predano u veljači 2020. godine.

4. PODRUČNI UREDI

RAD PODRUČNOG UREDA U OSIJEKU - Područni ured Osijek započeo je s radom u studenom 2018. godine te je nadležan za područje Slavonije, Baranje i Srijema, odnosno za pet županija na kojem živi više od 80.000 OSI i djece s TUR. Otvaranjem PU Osijek značajno je doprineseno boljem informiranju OSI o njihovim pravima te gdje i kako ih mogu ostvariti. Također, mnogim OSI dani su savjeti i preporuke na koji način mogu zaštititi svoja prava. Kao jedan od pokazatelja ističemo da se PU Osijek obratilo 450 OSI, članova njihovih obitelji, predstavnika udruga, djelatnika raznih ustanova i institucija te zainteresiranih građana i to 1.600 puta. Postupajući po predstavkama provedeno je više od 600 radnji i aktivnosti iz nadležnosti POSI. Najviše su zaprimani upiti o pravima koja osobe imaju na osnovi invaliditeta te pritužbe o otežanom ostvarivanju i administrativnim preprekama u ostvarivanju tih prava. Mnoge OSI su naglasile kako napokon mogu dobiti pouzdanu i pravovremenu informaciju o pravima koja imaju i načinu njihova ostvarenja, što je najbolji pokazatelj nužnosti otvaranja PU Osijek ali i drugih PU za ostale dijelove RH.

Osim navedenog, uspostavljena je suradnja s brojnim ustanovama, institucijama i posebno organizacijama civilnog društva, organizirani su brojni sastanci, događanja te se sudjelovalo na raznim događanjima, održana su predavanja članovima udruga kao i studentima na fakultetima. Također, ističemo i važnost suradnje s predstavnicima jedinica lokalne i regionalne samouprave, neke od njih su posjećene te su održani radni sastanci. Također, prihvaćanjem preporuka POSI, općine, gradovi i županije su doprinijeli učinkovitijem i bržem rješavanju konkretnih problema pojedinaca. U svrhu podizanja razine svijesti javnosti, aktivnosti i rad PU Osijek su redovito prisutne u medijima, te je održana radionica za novinare lokalnih medija.

Nakon nešto više od godinu dana rada može se tvrditi da je Područni ured Pravobranitelja za osobe s invaliditetom u Osijeku prepoznat kao mjesto za savjetovanje i rješavanje pojedinačnih pritužbi suzbijanja i otklanjanja diskriminatornih postupanja te mjesto koje će svojim radom i dalje biti poveznica između institucija i organizacija civilnog društva, kao i mjesto na kojemu će se prikupljati iskustvena saznanja koja će biti pokretač potrebnih zakonskih i podzakonskih izmjena.

OTVARANJE PODRUČNOG UREDA U SPLITU - Otvorenje PU u Splitu u listopadu 2019., nakon otvorenja PU u Osijeku u studenome 2018 te planiranog otvorenja PU u Rijeci u 2020. godini, proizlazi iz postavljenog općeg strateškog cilja institucije POSI – Zaštita ljudskih prava osoba s invaliditetom podjednako u svim područjima RH.

Predradnje za otvorenje i početak rada PU Split započele su tijekom 2018. godine. Od strane Ministarstva državne imovine u veljači 2019. godine POSI dodijeljen je na korištenje poslovni prostor na području šireg centra grada Splita, u Ulici Domovinskog rata br. 44. U PU Split zaposlene su u listopadu jedna savjetnica pravobraniteljice i jedna stručna suradnica za pravne poslove na stručnom osposobljavanju bez zasnivanja radnog odnosa.

Rad područnog ureda Split (listopad, studeni i prosinac 2019. godine) - PU Split nadležan je za područje četiri dalmatinske županije gdje živi 98.488 OSI i djece s TUR.

U tri mjeseca rada tijekom 2019. godine PU Split zaprimio je 101 obraćanje građana, OSI i članova njihovih obitelji. Od ukupnog broja obraćanja, 55 puta su stranke osobno pristupile u prostorije Područnog ureda, 38 puta stranke su se obratile telefonskim putem, a osam puta stranke su se Područnom uredu obratile putem elektroničke pošte. Najveći broj obraćanja PU Split odnosio se na višestruke upite i zamolbe za savjetovanje o ostvarivanju prava za OSI u svim područjima života i rada, upite i pritužbe vezano za postupke ostvarivanje prava u sustavu socijalne skrbi. Nadalje, česti su bili upiti iz mirovinskog osiguranja u pogledu ostvarivanja prava na obiteljsku i invalidsku mirovinu. Osim navedenog, bio je i manji broj upita koji se odnosio na područje rada i zapošljavanja kao i na pristupačnost.

Od početka rada otvorena je suradnja s institucijama državne uprave, lokalne samouprave i udrugama te su organizirani i održani radni sastanci, skupovi te medijski istupi. Iz sadržaja obraćanja građana i brojčanih podataka, posebice činjenice da su u više od 50 posto obraćanja građani osobno pristupili u Ured, osnivanje PU Split pokazao se itekako opravdanim.

5. RAD 3. SAZIVA STRUČNOG SAVJETA PRAVOBRANITELJICE

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u prosincu 2018. obavila Javni poziv te su izabrani članovi 3. saziva Stručnog savjeta za 2019. godinu na mandat od 12 mjeseci. Među izabranim članovima iz različitih sredina su osobe s invaliditetom, zagovaratelji prava osoba s invaliditetom, predstavnici akademske zajednice i predstavnici organizacija civilnog društva.

U 2019. godini 3. saziv Stručnog savjeta POSI održao je šest sastanaka na različite teme i uz prisustvovanje kompetentnih stručnjaka iz tematskih područja.

6. PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE PROPISA

Tijekom 2019. godine sudjelovali smo u 19 e-Savjetovanja(Tab. 2.):

e-Savjetovanja na kojima je POSI sudjelovao	Neobjavljena izvješća	Ukupno predloženo odredbi (bez neobjavljenih izvješća**)	Prihvaćeno	Djelomično prihvaćeno	Primljeno na znanje	Nije prihvaćeno
19	2*	42	10	5	12	15

Tablica 2. Pregled sudjelovanja Pravobraniteljice u e-Savjetovanjima

Pravobraniteljica je dala i 45 mišljenja i/ili prijedloga izmjena i dopuna 32 propisa. Prije predlaganja određenih izmjena ili dopuna, Pravobraniteljica je sudjelovala ili inicirala više rasprava.

Predstavnici ureda su također kao promatrači sudjelovali na raspravama vezano uz praćenje provođenja operativnih programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. i Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020. Tijekom 2019. godine Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je uputila **410 preporuka / upozorenja** jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, tijelima državne vlasti i drugim pravnim osobama.

7. JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

U izvještajnom razdoblju za 2019. godinu Pravobraniteljica je postupala u ukupno 160 predmeta koji su se odnosili na suzbijanje diskriminacije. Od ukupnog broja pritužbi (160) utvrđeno je postojanje sumnje na diskriminaciju u 69 pritužbi (ili 43% od ukupnog broja predmeta). U promatranom razdoblju najveći broj slučajeva utvrđene sumnje na diskriminaciju bio je vezan uz diskriminaciju općenito, zatim pristup dobrima i uslugama te zapošljavanje i rad.

Preporuke: Prava s osnove invaliditeta trebaju biti jednaka za OSI neovisno o vrsti i uzroku invaliditeta. Dodatna materijalna prava koja imaju karakter odštete trebala bi se isplaćivati iz posebnih izvora jasno odvojenih od naknada s osnove invaliditeta.

Zakonodavac se jasno mora odrediti da svako isključivanje OSI institucionalizacijom predstavlja segregaciju.

Potrebno je osigurati mrežu usluga u zajednici koje će OSI omogućiti osobne izbore u svrhu aktivnog uključivanja u zajednicu i života koji nije ni od koga nametnut.

Uvjete i resurse iz posebnih odgojno-obrazovnih ustanova treba prenijeti u redovni sustav obrazovanja. Centre za odgoj i obrazovanje kao posebne odgojno-obrazovne ustanove za obrazovanje djece s teškoćama treba transformirati u centre potpore redovnom sustavu obrazovanja.

Potrebno je zakonodavno urediti fleksibilne uvjete rada i prilagodbe koje će osigurati veću zapošljivost i održivost OSI u svijetu rada.

8. PRISTUP PRAVOSUĐU

OSI imaju pravo na kvalitetnu obranu i pravu na pravično suđenje, aktivni angažman odvjetnika u postupku u skladu sa njegovim stručnim znanjima i pravilima struke, savjesnost i odgovornost u postupanju. Ustavni sud Republike Hrvatske je u odluci bBroj: U-III/3113/2019 od 31. srpnja 2019. godine zauzeo stajalište *kako je učinkovito pravno zastupanje osoba s duševnim smetnjama zahtijeva da nadležni domaći sudovi pojačano nadziru djelotvornost njihova pravnog zastupanja. Puko imenovanje punomoćnika podnositeljici, ako joj on u konkretnom slučaju, nije pružio pravnu pomoć, ne*

ispunjava zahtjeve iz čl. 22. Ustava te čl. 5. st.1. točke e i čl. 4. KPOSI o potrebnoj pravnoj pomoći osobama koje su prisilno lišene slobode radi duševne smetnje. To je zato što djelotvorno pravno zastupanje OSI zahtijeva da nadležni domaći sudovi pojačano nadziru njihove pravne zastupnike (M.S. protiv Hrvatske (br.2), Čutura protiv Hrvatske). U konkretnom slučaju, Ustavni je sud ocijenio da nisu zadovoljeni uvjeti djelotvorne postupovne zaštite protiv proizvoljnog/arbitrarnog određivanja prisilnog smještaja.“

Upućene su preporuke Hrvatskoj odvjetničkoj komori, svim sudovima u RH kao i Ministarstvu pravosuđa o potrebi udovoljavanja zahtjevima iz čl. 13. KPOSI kako bi osobe koje ostvaruju pravo na odvjetnika na temelju Zakona o zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama, Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i Zakona o kaznenom postupku mogle ostvariti pravo na pravičnu obranu.

Nastavno na preporuke iz Izvješća o radu POSI iz 2017. i 2018. godine, preporučujemo Ministarstvu pravosuđa intenzivirati poduzimanje mjera kojima će se prostori tijela pravosudne mreže u žurnom roku ili učiniti pristupačnim ili službe i tijela izmjestiti u pristupačne prostore, sve s ciljem kako se financijska sredstva umjesto osiguravanja pristupačnosti ne bi osiguravala u svrhu naknada dosuđenih u antidiskriminacijskim parnicama.

9. OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST

Revizijski obilazak psihijatrijske bolnica Ugljan i redoviti obilazak psihijatrijske bolnice Rab - Smještaj OSI u zdravstvene ustanove, bez potrebe za bolničkim liječničkim tretmanom ne samo da opterećuje zdravstveni proračun, već predstavlja ozbiljnu povredu prava OSI koji živote provedu u okruženju bolničke ustanove. Smatramo da je i nadalje potrebno redovito preispitivati potrebu pacijenata u PB Ugljan na bolničko liječenje te da se u suradnji s CZSS ovim osobama osigura primjeren smještaj ukoliko je potreba za hospitalizacijom prestala. Složenost problema smještaja nakon završenog liječenja egzistira i nadalje te je potrebna daljnja suradnja institucija u rješavanju problema. Međutim, odgovornost za ostanak pacijenata u Bolnici nakon prestanka medicinskih indikacija leži na državi i lokalnoj zajednici. Pravobraniteljica je svojim preporukama upućenim PB Ugljan i PB Rab naglasila potrebu dosljednijeg poštivanja čl. 25. ZZODS-a o dobrovoljnom smještaju pacijenata i njihovom pravu na osobnu slobodu i slobodu kretanja. Ukoliko je zdravstveno stanje pacijenta takvo da zahtijeva neki oblik medicinske kontrole, potrebno je preispitati pravni status pacijenta i osnovu smještaja.

SMJEŠTAJ BEZ PRISTANKA NA TEMELJU ČL. 26. ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

- Uspoređujući broj obavijesti s prethodnim godinama, u 2019. godini zaprimljen je najmanji broj obavijesti o smještaju bez pristanka. Postavlja se pitanje iz kojih razloga je došlo do pada obavijesti i kod psihijatrijskih ustanova koje su dosada i slale obavijesti o smještaju bez pristanka-bolje razumijevanje odredbe ili postoje drugi razlozi? Iz kojih razloga ostali psihijatrijski odjeli općih bolnica ne šalju obavijesti? U cilju dobivanja konkretnijih odgovora od psihijatrijskih odjela općih bolnica, svim općim bolnicama dostavljen je upitnik kojim se tražilo da bolnice odgovore koji su razlozi ne dostavljanja obavijesti. Iz dostavljenih odgovora proizlazi kako su hospitalizacije dobrovoljne, odnosno, u manjoj mjeri, one koje nisu dobrovoljne su prisilne, na temelju odluke suda, slijedom čega pretpostavke za primjenu čl. 26. ZZODS-a nisu ispunjene. Međutim, mišljenja smo kako još uvijek postoji i nerazumijevanje same odredbe i to kod psihijatarata koji se bave odraslim osobama kao i kod psihijatarata koji se bave dječjom i adolescentnom psihijatrijom. Određeni klinički bolnički centri još uvijek ne dostavljaju obavijesti o hospitalizaciji djece i adolescenata.

U tijeku je osnivanje radne skupine za ocjenu učinka propisa ZZODS-a. Pravobraniteljica će dostaviti Radnoj skupini svoje mišljenje vezano za uočene probleme prilikom realizacije dobrovoljnog smještaja i smještaja bez pristanka za odrasle osobe. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti na potrebu za jasnijim određivanjem smještaja bez pristanka u pogledu hospitalizaciju djece i adolescenata. HZJZ u suradnji s MIZ i Hrvatskim društvom za školsku i sveučilišnu medicinu HLZ-a svečano je obilježio pokretanje pilot-projekta “*Probir rizika u mentalnom zdravlju školske djece*” koji će provoditi timovi školske medicine tijekom sistematskih pregleda učenika 1. razreda srednje škole školske godine 2019./2020. (posebno u prvoj polovini 2020. godine) u cijeloj RH s ciljem utvrđivanja rizika na vrijeme

kako bi stručna pomoć bila što uspješnija s očuvanom kvalitetom života, adolescentnog razvoja i obrazovanja.

Zaštita mentalnog zdravlja u zajednici - U organizaciji POSI, HZJZ, Udruge Susret i Udruge Ludruga, 10. listopada 2019. godine u Zagrebu je održana konferencija kojom je obilježen Svjetski dan mentalnog zdravlja pod nazivom ***Mentalno zdravlje! Modeli oporavka u zajednici. Gdje smo?*** Cilj Konferencije bio je uspostava platforme za umrežavanje različitih dionika neophodnih za međusektorsku suradnju u području mentalnog zdravlja u RH i na taj način promicanje ciljeva definiranih Twinning projektom „*Osiguravanje optimalne skrbi za osobe s poremećajima mentalnog zdravlja*“ (2016.-2017.) – unapređenje zaštite mentalnog zdravlja kroz jačanje kapaciteta u zajednici i unapređenje javnog znanja o problemima mentalnog zdravlja. Zaključak je radionice da sustav mora biti usmjeren na potrebe osoba s psihosocijalnim teškoćama i pronaći mogućnost sustavnog financiranja uspostave i razvoja mobilnih timova kao i širenja usluga u zajednici na području cijele RH.

Zatvorski sustav - Potrebno je pravovremeno planirati, omogućiti i osigurati potrebna financijska sredstva za osiguravanje elementa pristupačnosti u zatvorskom sustavu. Također, potrebno je osigurati primjerenu podršku pritvorenicima/zatvorenicima s invaliditetom uvažavajući specifičnosti pojedinih vrsta invaliditeta s posebnim naglaskom na osobe s intelektualnim i psihosocijalnim invaliditetom. Preporučujemo nastaviti s provođenjem oblika edukacija pravosudnih policajaca u cilju razvijanja svijesti o potrebama poznavanja specifičnosti komunikacije i postupanja s OSI uz razmatranje razvijanja oblika edukacije za pravosudne policajce koji su ranije, prije uvrštavanja edukativnih sadržaja o OSI, završili temeljeni tečaj za pravosudne policajce.

10. SLOBODA OD MUČENJA ILI OKRUTNOG, NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA

UN Odbor za prava osoba s invaliditetom je 2015. godine uputio RH hitnu preporuku da se poduzmu izravni koraci za rješavanje teške situacije u ustanovama, zaustave nedobrovoljni tretmani i korištenje mjera sputavanja. S tim u vezi, revizijskim obilaskom Psihijatrijske bolnica Ugljan i redovitim obilaskom Psihijatrijske bolnice Rab, proizlazi kako obje bolnice primjenjuju mjere prisile, kada procijene da je to potrebno. Činjenica je da su u ovom području i zakonodavstvo i praksa suprotni članku 15. KPOSI koji glasi: „*Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.*“ Odbor nadalje sugerira da se zakonodavstvo uskladi s KPOSI.

U Klinici za psihijatriju Vrapče 26. i 27. veljače 2019. godine održana je radionica na temu „*Strategije za borbu protiv segregacije, isključivanja te sputavanja osoba.*“ Kao glavni materijal na radionici korišteni su posebni modul *QualityRights Strategije za borbu protiv segregacije i isključivanja*. Najčešće upotrebljavano sredstvo prisile u hrvatskim bolnicama je magnetno remenje koje se naziva humanim imobilizatorima.

Više o navedenoj radionici možete pogledati u ovom području cjelovitog Izvješća.

Preporuke - Potrebno je u skladu s hitnom preporukom UN Odbora zaustaviti sve nedobrovoljne tretmane i korištenje mjera sputavanja, kako u zdravstvenim, tako i u ustanovama socijalne skrbi. Međutim, s obzirom na postojeću dvojbu vezano za potpuni prestanak korištenja mjera sputavanja i ispunjavanje hitne preporuke, preporučujemo da se konzultira Odbor UN-a vezano za dodatna pojašnjenja, a prije toga je potrebno na nacionalnoj razini provesti temeljitu raspravu koja će uključivati psihijatre i pravnike te osobe s mentalnim oštećenjem.

11. JEDNAKOST PRED ZAKONOM

Kako je nastavljeno provođenje sudskih postupaka preispitivanja poslovne sposobnosti, vezano uz navedeno obraćale su nam se OSI i/ili članovi njihove obitelji koji su bili zabrinuti zbog pokrenutih postupaka, jer im od strane djelatnika CZSS nije bilo u potpunosti objašnjeno iz kojeg razloga se postupci pokreću, a nisu bili niti upoznati s institutom posebnog skrbnika u postupku.

Također smo zaprimili pritužbe osoba koje CZSS želi smjestiti u instituciju te iz tog razloga pokreće postupke radi lišenja poslovne sposobnosti, kojim postupanjem dolazi do lišenja slobode pojedinca, na što smo već u ranijim razdobljima upozoravali nadležne institucije.

Osim navedenog nekoliko nam se osoba pritužilo na pojedine pružatelje usluge organiziranog stanovanja, čiji zaposlenici obavljaju dužnost skrbnika korisnicima usluge. Na temelju zaprimljenih podataka, po broju zaposlenika koji obavljaju dužnost skrbnika prednjače Centar za inkluziju i socijalne usluge iz Bjelovara sa 11 ovakvih slučajeva te Udruga za promicanje inkluzije, gdje jedna osoba, zaposlenica udruge obavlja skrbničku dužnost za 19 štićenika - korisnika. Mišljenja smo kako su ovakvim postupanjem povrijeđena prava štićenika, jer su skrbnik i štićenik u potencijalnom sukobu interesa. Stoga je preporuka Pravobraniteljice da se izbjegava imenovanje za skrbnika osobe koja je zaposlenik pružatelja usluge. Upućena je i preporuka nadležnom ministarstvu da centrima za socijalnu skrb dostavi uputu o obaveznom preispitivanju svih akata o imenovanju skrbnika kada je skrbnik zaposlenik pružatelja usluge, pri čemu treba voditi računa da se kod izbora osobe skrbnika treba izbjeći zlouporabu i eventualni sukob interesa, kao i da ograniči broj skrbništva po skrbniku na maksimalan broj od 3 štićenika, kako bi se ta uloga mogla obavljati što kvalitetnije.

12. POŠTIVANJE DOMA I OBITELJI

MDOMSP je predložilo već nekoliko izmjena Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama, s ciljem povećanja materijalnih naknada kako bi se zaustavila nepovoljna demografska kretanja s kojima je suočena RH te povećao natalitet. Međutim, svaki put je izostalo povećanje naknade roditeljima koji koriste pravo na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju.

Pravobraniteljica je zaprimila više pritužbi, odnosno zamolbi za pomoć roditelja s invaliditetom koji nisu u mogućnosti posve samostalno i bez podrške društva ostvarivati sva svoja roditeljska prava. Za to im je potreba pomoć društva u smislu osiguravanja različitih usluga, ovisno o njihovim individualnim potrebama koje su različite, ovisno o vrsti i težini oštećenja, životnim okolnostima i slično. Centar za socijalnu skrb uobičajeno navodi kako oni nemaju mogućnost osigurati takvu vrste podrške te da eventualno obavijeste jedinicu lokalne samouprave, lokalnu udrugu civilnog društva te gradsko društvo Crvenog križa o potrebi pružanja pomoći roditelju s invaliditetom.

Unatoč brojnim prijedlozima i upozorenjima Pravobraniteljice te ukazivanju na konkretne slučajeve u kojima postoji opasnost za oduzimanje djece od roditelja zbog njihovog invaliditeta i nepostojanja podrške, na zakonodavnoj razini nisu poduzete mjere kako bi se osobama s invaliditetom pružila pomoć u izvršavanju njihovih roditeljskih dužnosti, čime bi se spriječilo odvajanje djece od roditelja zbog njihovog invaliditeta.

13. ŽENE S INVALIDITETOM

„Najbolja razumna prilagodba bi bila da nas liječnici dožive kao ravnopravne i jednakovrijedne osobe i da nam se obraćaju s punim dostojanstvom. Mi sigurno ne možemo razumjeti sve liječničke izraze. Zato bi nam jako mnogo značila svakako jednostavnija rečenica koju bismo mogli razumjeti kako bismo i sami sudjelovali u razgovoru i aktivno se uključili u brigu o svome zdravlju. Stoga bih na kraju zaključila da je jednostavan, prilagođen ljudski razgovor koji bi uvažavao naše dostojanstvo bila najbolja razumna prilagodba za žene, ali i sve osobe s intelektualnim teškoćama u sustavu zdravstva.“

(poruka žene s intelektualnim poteškoćama)

Iako je RH prepoznala potrebu promicanja prava žena i djevojaka s invaliditetom, posebno u nacionalnim strategijama i politikama, kao višestruku diskriminaciju i kao jedan od oblika s kojim se najčešće susreću žene s invaliditetom, većina mjera se provodi kroz projektne aktivnosti udruge OSI, čime je njihova provedba diskontinuirana. Tijekom 2019. godine Pravobraniteljica je u više navrata, u raznim promotivnim aktivnostima, upozorila kako prepreke poput arhitektonskih i komunikacijskih u dostupnosti zdravstvenih usluga, nepostojanje prilagođene medicinske opreme i pomagala, problemi u komunikaciji sa zdravstvenim osobljem, udaljenost do zdravstvene ustanove, sve navedeno čini propuštanje razumne prilagodbe, odnosno neke od najčešćih oblika diskriminacije koji utječu na odluku hoće li osoba, u ovom slučaju žena s invaliditetom ostvariti svoje pravo na zdravlje, koje joj je zagarantirano čl. 25. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

14. SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

Kad se radi o ženama s invaliditetom žrtvama bilo kojeg oblika nasilja, posebnu pažnju treba posvetiti senzibiliziranju stručnjaka i njihovoj obuci o specifičnostima pojedinih vrsta invaliditeta i načinima pravodobnog prepoznavanja nasilja kako bi pokrenuli mehanizme zaštite na svaku sumnju na nasilje, osobito kada se radi o seksualnom nasilju ili nekim suptilnijim formama nasilja. Pravobraniteljica je podržala namjeru zakonodavca da izmjenama Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku te Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, postroži kažnjavanje počinitelja prekršaja i kaznenih djela, da se uredi bolje razlikovanje prekršaja od kaznenog djela nasilja u obitelji, ubrzava kazneni postupak. Isto tako smatra pozitivnim i uvođenje nove samostalne mjere opreza kao i ostale izmjene koje imaju za cilj smanjivanje nasilja.

Usprkos općenitom izostanku pritužbi na nasilje pogotovo seksualno, Pravobraniteljica je u 2019. godini zaprimila tri pritužbe na seksualno nasilje, konkretnije spolno uznemiravanje.

Pristupačnost skloništa za žrtve s invaliditetom - Dana 28. studenoga 2019. godine održana je tematska sjednica Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora na temu *Skloništa: jučer, danas, sutra*. Naglasak je stavljen na ispunjavanje uvjeta iz čl. 23. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama. S tim u vezi MDOMSP planira otvaranje šest novih skloništa u županijama koje do sada nisu imale skloništa te bi tako u svakoj županiji u RH bilo po jedno sklonište.

Pravobraniteljica je preporučila županijama u kojima se nova skloništa trebaju otvoriti da se posebna pozornost obrati na pristupačnost, poštivajući načela univerzalnog dizajna i razumne prilagodbe.

Zakonodavne aktivnosti u 2019. godini - Pravobraniteljica je aktivno sudjelovala u donošenju Pravilnika o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva, Protokola o suzbijanju nasilja u obitelji i Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o radu Odjela za podršku žrtvama i svjedocima.

KAZNENA DJELA POČINJENA ZBOG PREDRASUDA PREMA OSOBAMA S INVALIDITETOM (ZLOČIN IZ MRŽNJE) - Smatramo kako u praksi odnosno u postupanju policijskih službenika i državnog odvjetništva postoje nejasnoće i nedoumice vezano za pokretanje postupka kada je žrtva OSI, a u kojem slučaju se automatizmom djelo podvodi pod kvalificirani oblik temeljnog kaznenog djela te se ne ispituju pretpostavke koje su potrebne da bi se djelo okarakteriziralo kao zločin iz mržnje prema OSI. S tim u vezu možemo dovesti i činjenicu da sam Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje ne navodi izričito osnovu „invaliditet“. Uvidom u Protokol vidljivo je da osnova „invaliditet“ uopće nije navedena. Iz čl. 5. Protokola proizlaze osnove kao što su rasa, boje kože, spol, spolna orijentacija, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovina, rođenje, naobrazba, društveni položaj, dob, zdravstveni status i druge osobine. Iako članak završava sa otvorenom klauzulom, smatramo kako osnova invaliditet treba biti jasno naznačena kao što je naznačena i u čl. 87. t. 21. Kaznenog zakona. Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje temelji se na obvezama koje za RH proizlaze i iz KPOSI, kao pravno obvezujućeg dokumenta. Slijedom navedenog preporučujemo Uredu Vlade RH za ljudska prava i prava nacionalnih manjina da dopuni Protokol na način da se osnova „invaliditet“ jasno i izričito, uvrsti ravnopravno s ostalim osnovama.

Sukladno svemu navedenom i nadalje preporučujemo: Nastaviti s usklađivanjem/izmjenom zakonodavstva vezanog uz postupanja u slučaju nasilja prema OSI na svim razinama, uzimajući u obzir njihove specifičnosti, kako bi im se osigurala sva prava u postupcima i pristup pravosuđu, na jednakoj osnovi s drugima, osiguravajući razumnu prilagodbu; Provesti edukaciju na svim razinama (policija, škole, centri za socijalnu skrb, ustanove) o prepoznavanju nasilja, odnosno različitih pojava oblika nasilja; daljnji rad na unaprjeđenju suradnje između navedenih institucija kako bi se spriječilo nasilje; Provesti edukacije policije, državnih odvjetništva i sudova o kaznenim djelima motiviranim predrasudama prema OSI.

15. ZAŠTITA OSOBNOG INTEGRITETA OSOBE

Usprkos preporukama UN Odbora za prava osoba s invaliditetom i KPOSI koja propisuje da svaka OSI ima pravo na poštivanje svog tjelesnog i mentalnog integriteta na ravnopravnoj osnovi s drugima,

Ministarstvo zdravstva nije donijelo zakon kojim bi se bezuvjetno zabranila sterilizacija žena i muškaraca bez njihova osobnog, slobodnog i informiranog pristanka. Pravobraniteljica je ponovno Ministarstvu zdravstva dostavila preporuku o potrebi donošenja novog zakona koji bi uvažao preporuke Odbora UN-a. Ustavni sud RH rješenjem Br: U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017. godine („Narodne novine“, br. 25/17) i Izdvojenim mišljenjem, naložio je Hrvatskom saboru da u roku od dvije godine od dana donošenja rješenja donese novi zakon. Novi zakon nije donesen.

16. ZDRAVSTVO

Pravobraniteljica je u području zdravstva zaprimila pritužbe vezano uz dostupnost zdravstvenih usluga, sanitetski prijevoz, nabavku ortopedskih pomagala koja nisu na popisu pomagala, provođenje fizikalne terapije i zdravstvene njege u kući, provela je anketno ispitivanje vezano uz pojavnost dekubitalnih rana te sudjelovala i izlagala na događanjima u svrhu podizanja svijesti o specifičnostima i potrebama OSI. Zdravstvo je i u ovom razdoblju bilo među prioritetnim područjima postupanja Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Godinama zaprimamo pritužbe OSI, članova njihovih obitelji te udruga koje ukazuju na svu ozbiljnost višestrukih posljedica nastanka dekubitalnih rana. Pravobraniteljica je provela anketno ispitivanje 67 zdravstvenih ustanova o pojavnosti dekubitalnih rana u bolnici, raspolaganju s antidekubitalnom opremom, ulaganje u nabavu, kadrovima koji se bave ovom problematikom, izrađenim protokolima o postupanju, edukaciji osoblja. Na upitnik je odgovorilo ukupno 47 zdravstvenih ustanova (dječje bolnice, opće bolnice, psihijatrijske bolnice, specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju). Naglašavamo kako su zdravstvene ustanove u svojim odgovorima između ostalog istaknule potrebu za poduzimanjem konkretnih radnji kako bi se rizik od nastanka dekubitalnih rana sveo na najmanju moguću razinu te su upozorile na razmjer problema i navele konkretne prijedloge. Više o u zaključcima i preporukama možete pročitati u cjelovitom Izvješću.

Spinalni centar „Junona“ - SB za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske toplice izvijestila je Pravobraniteljicu kako je pripremljena kompletna projektna dokumentacija te je izdana pravomoćna građevinska dozvola. Projekt je trenutno u fazi pripreme javne nabave za radove u izgradnji te je dokumentacija predana na kontrolu posredničkom tijelu (SAFU). Dio troškova je snosila Bolnica, međutim, potrebno je još izdvojiti veliki dio sredstava kako bi gradnja započela. Iz izvješća Bolnice proizlazi kako se vode pregovori vezani za financiranja razlike iznosa iz državnog proračuna.

Sanitetski prijevoz - Pravobraniteljica je zaprimila pritužbe/upite OSI koji se odnose na pristupačnost vozila hitne pomoći i sanitetskog prijevoza kao i pritužbe zbog dugotrajnosti čekanja na sanitet. Nastavnom zavodu za hitnu medicinu Grada Zagreba i Uredu za zdravstvo Grada Zagreba, upućene su preporuke o potrebi ispitivanja prakse i postupanja u državnim tijelima zemalja EU i međunarodnim organizacijama koje okupljaju OSI o kriterijima za prilagodbu i osiguravanje sigurnosnih uvjeta u vozilu za sanitetski prijevoz OSI koji trebaju biti zadovoljeni sukladno EU direktivama i zakonodavstvu, kao i potrebi slanja upute u bolnice radi slučajeva koji zbog čekanja nalaza, a nakon obavljenog pregleda moraju dugo čekati na sanitetski prijevoz. Upućena je preporuka o potrebi utvrđivanja koliko ZET svojim prilagođenim kombi vozilima za OSI obavlja prijevoz OSI u zdravstvene svrhe (odlasci liječniku zbog pregleda, kontrole, na fizikalnu terapiju i sl.). Preporučeno je da se OSI kojoj je potreban sanitetski prijevoz pa i u hitnim situacijama već prilikom naručivanja prijevoza izjasni želi li kolica u vozilu ili ne, odnosno da li ima potrebu za pratnjom prilikom prijevoza kako bi dispečer raspolagao potrebnim informacijama. Preporučena izrada informativnih letaka koji bi se nalazili na info pultovima u domovima zdravlja, udrugama, organizacijama civilnog društva, bolnicama u svrhu informiranja korisnika sanitetskog prijevoza. Zatim preporučeno je osiguranje financijskih sredstava za nužnu nabavku dva multifunkcionalna vozila za sanitetski prijevoz koja bi bila pristupačna i za osobe koje se kreću u inv. kolicima. Dio preporuka je prihvaćen.

Fizikalna terapija i medicinska rehabilitacija- Tijekom 2018. godine u postupku izmjene bio je Pravilnik o početku, završetku i rasporedu radnog vremena zdravstvenih usluga i privatnih zdravstvenih radnika u mreži javne zdravstvene službe. **Preporučili smo da se Pravilnik dopuni s konkretnijom odredbom o radnom vremenu fizioterapeuta na terenu, odnosno da se rad fizioterapeuta propiše na drugačiji način**

kako bi osobe kojim je fizikalna terapija potrebna, ista bila pružena i u popodnevnim satima. Ujedno smo predložili kako je potrebno konkretnije definirati/organizirati radno vrijeme medicinskih sestara iz ustanova koje pružaju zdravstvenu njegu na terenu. Kao što je Pravilnikom navedeno potrebno je voditi računa o „... potrebama osiguranih osoba Zavoda, uz poštivanje načela kontinuiranosti, učinkovitosti i dostupnosti zdravstvene zaštite.

Uvrštavanje novih ortopedskih pomagala na Popis ortopedskih pomagala - OSI i djeci s TUR ne osiguravaju se sva potrebna ortopedska pomagala u okviru zdravstvenog osiguranja. Potrebe se odnose na ostvarivanje prava i uvrštavanje novijih i modernijih slušnih pomagala na Popis pomagala za osobe oštećena sluha, protetičke opreme za osobe s amputiranim udovima, pomagala za osobe s tjelesnim invaliditetom sukladno njihovim individualnim potrebama, primjerice elektromotorna dizalica, „električni skuter“, elektromotorna kolica. Samo ono pomagalo koje služi individualnim potrebama osiguranika je korisno pomagalo. Pomagala se trebaju prilagođavati osiguranicima, a ne osiguranici pomagala. Jedino se tako može postići maksimum i od osobe koja koristi pomagalo, ali i od samog pomagala.

17. DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Već niz godina upozoravamo da neosiguravanje primjerene stručne podrške djeci s TUR u smislu ranog poticanja razvoja predstavlja nepoštivanje odredbi KPOSI, ali predstavlja i diskriminaciju djece s osnova zdravstvenog stanja. Propust da se djetetu osigura odgovarajući rani tretman, odgovarajuća psihosocijalna podrška i korištenje javnih servisa na ravnopravnoj osnovi s drugima prema odredbama Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, br. 85/08 i 112/12) je zabranjeno. Uz i dalje prisutan problem dijagnostike i stručne podrške djeci s teškoćama iz autističnog spektra, zabrinjavaju pritužbe zbog slabije dostupnosti različitih usluga za podršku u obitelji ili smanjivanja intenziteta rehabilitacijskih usluga za djecu i mlade s različitim TUR.

Pravobraniteljica niz godina zaprima pritužbe roditelja djece s TUR iz različitih područja RH zbog nedostatka pružatelja rehabilitacijskih usluga i nedostatka kapaciteta postojećih pružatelja usluga, smanjivanja intenziteta rehabilitacijskih postupaka i sl. Problem otežanog zapošljavanja dodatnih stručnih djelatnika neophodnih za pružanje nužno potrebnih usluga za djecu predškolske dobi (rana intervencija, psihosocijalna podrška i boravak) uočavamo kod gotovo svih ustanova socijalne skrbi pa i nedržavnih pružatelja ovih usluga, pri čemu se ukazuje na neusklađenost između minimalnog broja potrebnih djelatnika prema Pravilniku o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga i stvarne potrebe na terenu. Kao jedan od značajnijih uzroka teškoća ističu se teškoće u pronalaženju stručnih radnika, osobito edukacijskih rehabilitatora i logopeda.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom više godina intenzivno je podupirala uspostavu kvalitetnog sustava skrbi za osobe s autizmom u RH. Zbog izostanka odgovarajuće sustavne dijagnostike, nedostupnosti usluga rane intervencije i odgovarajućih odgojno obrazovnih programa i dalje svjedočimo socijalnoj isključenosti ove kategorije građana. Djeca s poremećajima iz autističnog spektra u sustavu obrazovanja najčešći su „kandidati“ za promjene oblika školovanja u smjeru posebnih razrednih odjela i posebnih programa. Još je teža situacija u srednjoškolskom obrazovanju i postupcima profesionalnog usmjeravanja. Odrasle osobe s autizmom nemaju osigurane kapacitete i njima prilagođene programe neovisnog življenja, stanovanja uz podršku i prilagođene usluge podrške.

Područja kršenja dječjih prava i diskriminacija djece s TUR zahtijevaju brže djelovanje državnih institucija, suradnju stručnih institucija i podizanje svijesti o odgovornosti koju imamo prema djeci i u zaštiti njihovih prava.

18. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Na državnoj razini **obrazovanje** u ustanovama socijalne skrbi i dalje je prihvatljivo i ne smatra se segregacijom - u ustanove obrazovanja s posebnim programima u prošloj godini bilo je uključeno **2.628** učenika. Ovo zato što obrazovni sustav općenito još uvijek nije dovoljno prilagođen, pristupačan i prihvatljiv za svu djecu, učenike i studente. Najmanje pomake vidimo u jačanju kompetencija i osnaživanju nastavnika za provedbu uključivog obrazovanja. Za to je potrebno da sve škole u RH imaju

ekipirani tim stručnih suradnika, a da svi nastavnici dobiju potrebne edukacije za rad s učenicima s TUR. U gotovo svim slučajevima u kojima smo postupali, vidljivo je da se mobilni timovi ili posjet savjetnika AZOO angažira tek po pritužbi roditelja i preporuci Pravobraniteljice.

Podrška pomoćnika u nastavi i stručnog komunikacijskog posrednika regulirana je Pravilnikom, tekuće školske godine angažirano je više od 4.000 pomoćnika te je budućnost ovog oblika podrške potrebno preispitati, uvažavajući pri tome činjenicu da to nije jedini oblik podrške niti jedina garancija kvalitetne obrazovne inkluzije. Zalažemo se za razumijevanje da je za ostvarenje inkluzivnog obrazovanja potrebno mijenjati cjelokupnu obrazovnu kulturu, a na praktičnoj razini, ukoliko smo usmjereni na inkluzivno obrazovanje i potpuno otvaranje škole svakom djetetu. Trebamo razmisliti i o tome da kadrovski promijenimo školu i ojačamo je zaposlenicima koji mogu podržati različite potrebe djece u obrazovnom procesu kao što su radnici za njegu, medicinsko osoblje, suradnici u nastavi. Zalažemo se za još manji broj učenika u razredu i uvođenje stručne podrške nastavniku ili dodatnog nastavnika u razredu. Redovni obrazovni sustav treba osnažiti za prihvata svih učenika, a dobro educirani nastavnik najbolja je garancija uključivosti.

Ministarstvo nadležno za obrazovanje nije niti započelo provedbu aktivnosti za uspostavu *centara inkluzivne podrške, mobilnih timova*, transformiranju ustanova obrazovanja s posebnim programima u *centre kompetentnosti* za podršku redovnom obrazovnom sustavu u provedbi inkluzivnog obrazovanja, zadanih Strategijom znanosti i obrazovanja i Nacionalnom strategijom za prava OSI. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom obvezuje da obrazovanje bude isključivo u nadležnosti istog ministarstva, te da se resursi u posebnom obrazovanju transformiraju u podršku redovnom obrazovnom sustavu.

Visoko obrazovanje - Pritužbe i obraćanja studenata s invaliditetom iznova ukazuju na nepostojanje propisa i procedura na visokim učilištima koje bi se reguliralo pitanje studenata s invaliditetom te koja su njihova prava i obveze u svrhu osiguravanja potrebne podrške i razumne prilagodbe. U tom je pogledu inicijativa Pravobraniteljice, da se na razini temeljnog zakona koji regulira visoko obrazovanje definira tko su studenti s invaliditetom te koja su njihova prava i obveze ustanova za visoko obrazovanje u svrhu osiguravanja potrebne podrške i razumne prilagodbe te otklanjanja diskriminacije na osnovi invaliditeta, ostala bezuspješna. Usvajanje Nacionalnog plana za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja u RH 2019. - 2021., kao niti izmjene i dopune Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, nisu popunili pravnu prazninu koju Pravobraniteljica godinama ističe kao prepreku uključivanju studenata s invaliditetom u visoko obrazovanje. Zakon i dalje ne spominje, a osobito ne propisuje pravo na podršku i razumnu prilagodbu kao niti načine njihova ostvarivanja, nego su studenti s invaliditetom prepušteni autonomnim odlukama veleučilišta, fakulteta, sveučilišta ili pak samih nositelja katedri.

I dalje je kandidatima s tjelesnim oštećenjem od najmanje 60%, uz uvjet polaganje normativnih provjera znanja, vještina i sposobnosti, omogućen upis na studijske programe izvan redovne kvote, bez obzira na položaj na rang-listi. Navedeni postotak tjelesnog oštećenja najčešći je kriterij za ostvarivanje prava studenata s invaliditetom, što diskriminira i isključuje brojne skupine studenata koji se susreću s nizom prepreka u visokom obrazovanju uzrokovano njihovim oštećenjima, bolestima ili poremećajima, a koja nisu tjelesna oštećenja (studenti sa specifičnim teškoćama učenja, mentalnim oštećenjima i nekim kroničnim bolestima i poremećajima).

Preporučujemo da se na razini temeljnog zakona koji regulira visoko obrazovanje definira tko su studenti s invaliditetom te koja su njihova prava i obveze u svrhu osiguravanja potrebne podrške i razumne prilagodbe kako bi se otklonila diskriminacije na osnovi invaliditeta; da se provode mjere i aktivnosti koje će doprinijeti ostvarenju ciljeva iz Nacionalnog plana kao što su sustavno prikupljanje i obrada podataka, unaprjeđenje pristupa visokom obrazovanju, unaprjeđenje sustava prilagodbe za studente s invaliditetom, provođenje istraživanja o obrazovnim iskustvima studenata i studentica iz podzastupljenih i ranjivih skupina, podizanje stope završavanja studija i zapošljavanja te unaprjeđenja sustava financijske podrške.

19. OSPOSOBLJAVANJE I REHABILITACIJA

Neusklađenost propisa koji uređuju pravo na profesionalnu rehabilitaciju, posebno sustava mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, onemogućuju razvoj i provedbu novog modela profesionalne rehabilitacije koji se provodi sukladno propisima o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju OSI. U sustavu mirovinskog osiguranja s postupcima profesionalne rehabilitacije se započinje tek nakon što nastupi znatno propadanje radnih sposobnosti, ali i motivacije za rad, a što se događa nakon dugotrajnih bolovanja te je sustav i dalje usmjeren na umirovljenja umjesto na zadržavanje zaposlenja. Kod mnogih osoba, iako ne postoji umanjena radna sposobnost, postoje poteškoće u odnosu na rad proizašle iz zdravstvenog stanja i/ili invaliditeta, pa i potreba za nekom vrstom usluge profesionalne rehabilitacije u najranijoj mogućoj fazi. Sustav zdravstva svoju ulogu u profesionalnoj rehabilitaciji ne prepoznaje, stoga nedostaje podrška zdravstva u smislu ranog prepoznavanja potreba za nekim oblicima profesionalne rehabilitacije kako bi se osoba što duže održala u svijetu rada. Iako se kontinuirano radi na poboljšanju uvjeta u kojima centri za profesionalnu rehabilitaciju djeluju, i dalje nedostaju kadrovski kapaciteti budući da nije omogućeno zapošljavanje zbog postojeće zabrane zapošljavanja u javnim službama čime bi se omogućila obrada predmeta u skladu s dinamikom njihova zaprimanja i daljnji razvoj ovog modela. Na tržištu rada nedostaje stručnjaka s iskustvom u ovom području. Ne postoje programi socijalnog uključivanja iako za njima postoji potreba, jer su namijenjeni razvijanju radnih sposobnosti OSI koje nisu spremne za uključivanje u svijet rada, a uključivanjem u ove programe mogli bismo očekivati njihovo zapošljavanje, kao ni teritorijalno razvijena mreža izvoditelja pojedinih usluga profesionalne rehabilitacije. S obzirom na važnost ciljeva koji se provođenjem profesionalne rehabilitacije nastoje postići, potrebna je podrška nositeljima novog modela profesionalne rehabilitacije i suradnja svih sustava koji se dotiču zapošljavanja i rada OSI i imaju obvezu održati ih u njemu.

20. ZAPOSŁJAVANJE I RAD

U odnosu na broj OSI u radno aktivnoj dobi, i dalje je nizak udio zaposlenih OSI na tržištu rada, a na uzroke i prepreke pri zapošljavanju i tijekom radnog vijeka upozoravamo godinama. Nisu osigurani poticaji kojima bi se financirao prijevoz na posao za teško pokretne OSI i naknada plaća kao nadomjestak do iznosa pune plaće za rad u nepunom radnom vremenu, jer rad u punom radnom vremenu i nemogućnost dolaska na posao kod mnogih OSI predstavlja glavnu zapreku za prihvaćanje i zadržavanje zaposlenja. Podrška na radnom mjestu u vidu radnog asistenta ne postoji. Razumna prilagodba na radnom mjestu je teško ostvarivo pravo za osobu s invaliditetom, čiji koncept nailazi na nerazumijevanje poslodavaca i radnog kolektiva, posebno u slučajevima tzv. nevidljivog invaliditeta. Omogućavanje razumne prilagodbe često ovisi o volji poslodavca, a nadležna inspekcija u području rada ovu okolnost kao propust obveze ne utvrđuje, stoga mogućnost ostvarivanja prava na razumnu prilagodbu ovisi o financijskim i drugim mogućnostima osobe zaštitu svog prava tražiti putem sudskog postupka, inače poslodavac ne trpi sankciju zbog uskrate prava. Očekuje se od osobe kojoj su omogućene razumne prilagodbe zahvalnost, budući da se to smatra "dobrom voljom poslodavca", zanemarujući pritom da se radi o pravu OSI, kao i o pravu iz radnog odnosa. Iskorištavanjem zakonskih nedorečenosti poslodavci nastoje izbjeći u postupcima zapošljavanja primjenu prava prednosti pod jednakim uvjetima. Zbog poteškoća koje proizlaze iz invaliditeta, okolnosti u kojima se natječe kandidat koji je OSI učestalo su nepovoljnije naspram onih u kojima se natječu ostali kandidati, budući da isti uvjeti za testiranje ne podrazumijevaju nužno i osiguravanje ravnopravnog položaja svih kandidata, a što u konačnici nepovoljno utječe i na rezultat testiranja i prijeći primjenu prava prednosti. Posebno zabrinjava da mnogobrojne pritužbe ukazuju na otpor među pojedinim poslodavcima u državnom i javnom sektoru prema zapošljavanju OSI, te često diskriminacijske stavove komisija, koje iz vlastitog viđenja nečijeg invaliditeta procjenjuju sposobnosti kandidata koji je OSI potpuno zanemarujući stručne kompetencije za radno mjesto koje osoba posjeduje.

21. PRISTUPAČNOST

Kao i prethodnih godina, područje pristupačnosti je jedno od najprioritetnijih područja u kojem se OSI, njihovi bližnji te udruge OSI, obraćaju kako bi ukazale na prepreke s kojima se svakodnevno susreću. Takvih je obraćanja - upita, pritužbi, traženja ili mišljenja, tijekom 2019. godine bilo ukupno **223**. Sumnja na diskriminaciju, prava zajamčena KPOSI, prava pojedinaca zajamčena Zakonom, kao i grupacije OSI, tijekom 2019. godine, najčešće su kršena u području **pristupačnosti i mobilnosti**.

Projekt rješavanja pristupačnosti objekata za osobe s invaliditetom MHB smatramo jednim od najvažnijih načina osiguravanja pristupačnosti u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prateći rezultate kao i učinjeno na lokalnoj razini vidljivo je da navedeni projekt pridonosi značajnim promjenama za osobe s tjelesnim invaliditetom. Sukladno objavljenim rezultatima Javnog poziva za sufinanciranje projekata rješavanja pristupačnosti objektima OSI sredstvima Državnog proračuna RH u 2019. godini na području RH, odobrena su sredstva u iznosu od 3.140.000,00 kn kojima su financirani postupci prilagodbi građevina u 25 JLP(R)S.

Preporuka pravobraniteljice: U cilju osiguravanja elemenata pristupačnosti javnih prostora ZOSI, HZMO, HZZO i centara socijalne skrbi koji pružaju usluge u starijim zaštićenim objektima, preporučujemo da se u suradnji Ministarstva kulture i drugih tijela (koja rade u građevinama koje su nepristupačne) na državnoj razini pronade najprimjerenije rješenje te pravovremeno planiraju dostatna sredstva i aktivnosti za izradu projekata.

INFORMACIJSKA I KOMUNIKACIJSKA PRISTUPAČNOST - Često se zaboravlja kako se pojam pristupačnosti ne odnosi samo na fizičku pristupačnost, nego i na informacijsku i komunikacijsku pristupačnost. Informacije namijenjene općoj javnosti trebaju biti pristupačne i OSI na njima dostupnim formatima, koristeći pritom tehnologije prikladne za različite oblike invaliditeta. To posebice može doći do izražaja tijekom mogućih kriznih situacija i situacija životne ugroze kada upućivane informacije moraju biti svima dostavljene. I informacije koje se pružaju putem interneta moraju biti u oblicima koji su dostupni i iskoristivi za OSI, a OSI imaju pravo na korištenje sredstava, načina i oblika komunikacije po svom izboru u službenim interakcijama. Za ostvarivanje informacijske i komunikacijske pristupačnosti važni su načini prenošenja informacija, kao što su npr.: korištenje Brailleovog pisma za slijepe osobe (oznake), korištenje hrvatskog znakovnog jezika u komunikaciji s gluhim osobama, korištenje raznih oblika komunikacije koje koriste gluhoslijepe osobe (taktilni znakovni jezik, pisanje na dlanu i sl.) uz pomoć educiranih prevoditelja i intervenora, korištenje tekstova jednostavnih za čitanje i razumijevanje za osobe s intelektualnim teškoćama (jednostavan jezik, pojašnjavanje kompliciranih pojmova, korištenje grafičkih elemenata umjesto teksta i sl.), pristupačnost mrežnih stranica (omogućiti da se sve radnje mogu provesti putem tipkovnice, osigurati mogućnost mijenjanja boje, veličine, fonta i kontrasta teksta, tekstualni opis slika (za slijepe osobe), osigurati alternativu za zvučne zapise i sl.).

DIGITALNA PRISTUPAČNOST - S ciljem osiguranja pristupa sadržajima i uslugama javnog sektora svim građanima pod istim uvjetima, EU je donijela Direktivu (EU) 2016/2102 o pristupačnosti internetskih stranica i mobilnih aplikacija tijela javnog sektora. Povodom navedene Direktive Zakon o pristupačnosti mrežnih stranica i programskih rješenja za pokretne uređaje tijela javnog sektora stupio je na snagu 23. rujna 2019. godine, a propisuje nužnost uporabe svjetskih standarda prilikom izrade mrežnih stranica, njihovog izgleda, načina navigacije kroz sadržaj, pretraživanje i strukturu. Za OSI to znači da će primjena standarda osigurati izgled i funkcije mrežnih stranica koje će biti prilagođene OSI i/ili smanjenim sposobnostima na način da su zadovoljena načela: mogućnost opažanja - korisnici moraju moći vidjeti podatke koji se prikazuju (ne mogu biti nevidljivi svim njihovim osjetilima), operativnost - korisnici moraju moći upravljati sučeljem (sučelje ne može zahtijevati interakciju koju korisnik ne može izvršiti), razumljivost - korisnici moraju moći razumjeti informacije, kao i rad korisničkog sučelja (sadržaj ili operacija ne smiju biti izvan njihova razumijevanja) i stabilnost - korisnici moraju moći pristupiti sadržaju uz sav razvoj tehnologije (bez obzira na razvoj tehnologija, sadržaj bi trebao ostati jednako dostupan).

CESTOVNI PRIJEVOZ - Najčešći problemi u 2019. godini odnosili su se na prilagođeni prijevoz, bilo javni prijevoz ili prijevoz koji se obavlja prilagođenim vozilima za osobe s najtežim invaliditetom putem

udruga, nedovoljan broj parkirališnih mjesta označenih za vozila OSI te nepropisno parkiranje. I dalje je značajan problem starosti postojećeg voznog parka kod prilagođenog prijevoza. Javni prijevoz u većini i dalje nije pristupačan, što je posebno izraženo u manjim mjestima, zaleđima, ruralnim sredinama te na otocima. Pojedini gradovi su tijekom 2019. godine realizirali obnovu javnog prijevoza u svojim sredinama nabavkom novih autobusa, o kojima smo informirani da su pristupačni za prijevoz OSI.

Značajan problem imaju OSI lošijeg imovinskog stanja koji ne posjeduju vlastito vozilo, a imaju oštećenje koje im omogućava ostvarivanje prava na oslobođenje plaćanja cestarina za uporabu autocesta i objekata s naplatom (dalje: cestarina). Oni i dalje ne mogu ostvariti oslobođanje od plaćanja cestarine (jer pravo prati automobil, a ne nositelja prava). Zbog najavljenih promjena u načinu opće naplate cestarina, nadležna će tijela trebati imati u vidu i promišljati o načinu budućeg ostvarivanja ovog prava za OSI. Stoga, preporučujemo način ostvarivanja oslobođanja od plaćanja cestarine urediti tako da pravo slijedi nositelja prava, a ne automobil, kako bi se olakšalo ostvarivanje navedenog prava za obitelji DTUR i OSI koji ne posjeduju vlastiti automobil. Preporučujemo postojeći zakonski i podzakonski okvir ostvarivanja prava na oslobođanje od plaćanja godišnje naknade i cestarine uskladiti s Uredbom o metodologijama vještačenja, te kao osnovni uvjet propisati i odrediti funkcionalne kriterije. Preporučujemo i sustavno razraditi, osmisliti i provoditi kvalitetnije mjere kontrole korištenja SMART kartica.

Zaprimljen je velik broj pritužbi iz svih krajeva RH koje su se odnosile na nepropisno parkiranje na parkirališnim mjestima označenim za vozila OSI te na zlouporabu znaka pristupačnosti. S obzirom na učestalost ove vrste prekršaja, kao i probleme i poteškoće koje takvo ponašanje uzrokuje OSI, inicirali smo brojne aktivnosti s ciljem podizanja razine svijesti i sprječavanje nepropisnog parkiranja na mjestima označenim za OSI, ali i aktivnosti usmjerene na poticanje redovite kontrole korištenja znaka pristupačnosti i oštrije sankcioniranje nepropisnog parkiranja i zlouporabe znaka pristupačnosti.

ŽELJEZNIČKI PRIJEVOZ - Na deset željezničkih kolodvora na području RH postavljene su nove podizne platforme koje su stavljene u funkciju 1. studenoga 2019. godine. Ove platforme trebaju omogućiti da OSI mogu češće koristiti željeznički putnički prijevoz za svoja putovanja. Radi se o električnim podiznim platformama (ukrcajnim rampama) koje su postavljene na želj. kolodvorima: **Zagreb Glavni kolodvor, Vinkovci, Osijek, Slavonski Brod, Koprivnica, Varaždin, Rijeka, Split, Split Predgrađe i Sisak.** Kao i svi putnici, i putnici s invaliditetom različitih oštećenja očekuju mogućnost samostalnog i neometanog dolaska na željeznički kolodvor, stanicu i/ili stajalište, pristup pultu za kupnju putničkih karata, pristupačnu čekaonicu s pristupačnim sanitarnim čvorom, a potom pristupačan ulazak u vlak neovisan o tuđoj pomoći. U samom vlaku, u vagonu se očekuje mjesto na koje će se moći sjesti, kao i mjesto na kojem će se moći učvrstiti invalidska kolica i postojanje mogućnosti vezivanja sa sigurnosnim pojasom. Mišljenje Pravobraniteljice: Unatoč dobroj volji i iskazanim namjerama za poboljšanjima od strane predstavnika HŽ tvrtki, slijedom pritužbi OSI i uvidom u stvarno stanje na terenu može se zaključiti kako su stajališta željezničke mreže i dalje uglavnom nepristupačna, odnosno da se nabavkom novih pokretnih rampi nisu opremili svi željeznički kolodvori i stajališta. Iskustva su pokazala kako su mehaničke rampe lakše za korištenje i održavanje. OSI koje su putovale vlakovima u razdoblju nakon postavljanja novonabavljenih rampi ukazivale su da osoblje nije dovoljno upućeno i educirano o načinu korištenja nove opreme, za što se nadamo da bi se trebalo poboljšati u naknadnom razdoblju korištenja. Stoga preporučujemo: (1) Slijedom dostavljenih konkretnih prijedloga za Zagreb Glavni kolodvor Zagreb učiniti u potpunosti pristupačnim OSI i oglednim primjerom rješavanja pristupačnosti za ostale kolodvore (i stajališta) željezničke mreže u RH. (2) Potrebno je razviti teorijske i praktične edukativne module o rukovanju novonabavljenim rampama te postupanju i komunikaciji s OSI različitih vrsta oštećenja. Pri tome ponavljamo prošlogodišnju preporuku za izradu brošure s praktičnim uputama u te svrhe. (3) U postupke izrade projekata rekonstrukcije i obnove postojeće željezničke infrastrukture te nabavke novih vlakova nužno je od samog početka planiranja uključiti OSI, odnosno njihove predstavnike. (4) Potrebno je i dalje poboljšavati organizaciju zaprimanja najave putovanja OSI i koordinaciju između nadležnih službi HŽ Putničkog prijevoza d.o.o. i HŽ Infrastrukture d.o.o.

POMORSKI PRIJEVOZ - osnovni cilj preporuka Pravobraniteljice koje se ponavljaju od 2012. godine je intenzivnije **nastaviti s poboljšanjem pristupačnosti brodova i trajekata u vlasništvu javnih brodara,**

uključujući i osiguranje posebnih sanitarnih čvorova za OSI i osobe smanjene pokretljivosti. Brodovi Jadrolinijine flote i dalje većinom nemaju mogućnost ukrcaja putnika s odgovarajućim pomagalicama (primjerice eskalatorima i/ili dizalima), odnosno nemaju pristup za osobe ograničene u kretanju i nemaju posebne sanitarne prostore; brodovi opremljeni samo pokretnim stepenicama olakšavaju korištenje putnicima, ali njih ne mogu koristiti osobe koje se kreću u invalidskim kolicima. Iako je u očitovanjima za 2017. i 2018. godinu od strane brodarka napomenuto kako će novi brodovi biti pristupačni OSI i osobama smanjene, vidljivo je da je došlo do minimalnih pomaka u uključivanju u promet i nabavci novih brodova, a niti jedan od brodova koji su otprije u prometu nije dodatno učinjen pristupačnijim.

Nikako se ne može smatrati praktičnim i životnim da se pravo na besplatni prijevoz ostvaruje na temelju pisanog zahtjeva koji se treba dostaviti najkasnije **pet dana prije željenog polaska**. Moguće rješenje je korištenje iskaznice koja će sadržavati potrebne podatke za identifikaciju i s kojom će se pravo na besplatni prijevoz trajektom ostvarivati kao što se sa Smart karticom ostvaruje pravo na oslobođanje od plaćanja cestarine za uporabu autocesta. S obzirom na loše stanje pristupačnosti u pomorskom, ali i otočkom cestovnom prijevozu, pozdravljamo postupno uvođenje/proširenje povlastica za OSI u pomorskom prometu, koje su započele 2018. godine. Povodom preporuka Pravobraniteljice te brojnih aktivnosti i pritisaka od strane udruga civilnog društva konačno je u 2019. godini prihvaćen zahtjev za osiguranjem **besplatnog pomorskog prijevoza za OSI** kao i proširenjem kategorija OSI s tim pravom.

Mišljenje Pravobraniteljice i preporuke: Stavljanje na raspolaganje djelatnika umjesto osiguravanja pristupačnosti za samostalno kretanje nije prihvatljivo rješenje, nošenje i prenošenje OSI koje se kreću u inv. kolicima od strane posade nije i ne može se smatrati niti razumnom prilagodbom niti rješenjem kojim se pristupačnost osigurava na dostojanstven način, a može potencijalno dovesti do ozljeđivanja i putnika i članova posade. Pravobraniteljica pozdravlja zakonska rješenja uvođenja povlastice besplatnoga pomorskog prijevoza za OSI, djecu s TUR, njihovu pratnju i osobno vozilo kao **kompensacijske mjere** za nepristupačan pomorski prijevoz i otočni javni cestovni prijevoz. Pozitivan iskorak prepoznamo i u uključivanju predstavnika OSI u radnu skupinu za izmjenu Zakona o prijevozu u linijskom i povremenom obalnom pomorskom prometu, kao i u donošenje provedbenog Pravilnika. Preporuka je Pravobraniteljice da najavljene izmjene Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na povlaštenu prijevoz na linijama u javnom pomorskom prijevozu, čije je donošenje najavljeno u prvoj polovini 2020. godine, nastave u smjeru osiguranja jednog odlazno-povratnog putovanja dnevno za OSI. Iako je to propušteno učiniti posljednjim izmjenama Zakona o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu iz 2019., preporuka Pravobraniteljice je u sljedećem razdoblju uskladiti predmetni Zakon i provedbeni Pravilnik o postupku za ostvarivanje prava na korištenje povlastica u unutarnjem putničkom prometu s važećim Zakonom o prijevozu u linijskom i povremenom obalnom pomorskom prometu u svrhu izrade ujednačenog pravnog okvira za ostvarivanje povlastica OSI u unutarnjem putničkom (pomorskom) prometu.

STANOVANJE - Više OSI i njihovih obitelji se tijekom 2019. godine prituživalo Pravobraniteljici zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na nesmetani pristup vlastitom prostoru za stanovanje i to većinom u slučajevima nepostojanja dizala u višetažnim stambenim građevinama. Primjeri iz prakse i primjeri obraćanja građana Pravobraniteljici ukazuju na to kako je nedvojbeno potrebno značajno više raditi na podizanju opće razine svijesti i osvješćivanju empatije društva u cjelini s obzirom na osobe koje pripadaju ranjivim skupinama. OSI se i dalje u svakodnevnici suočavaju sa siromaštvom jer nemaju dovoljno sredstava za pokrivanje iznimno visokih troškova koje kao posljedice uzrokuje invaliditet. Primjeri iz prakse pokazuju i kako je uvažavanje preporuka Pravobraniteljice o pojednostavljivanju procedura vezano uz otklanjanje građevinskih nepristupačnosti, kroz izmjene i dopune Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima 2017. godine, doprinijelo pojednostavljivanju postupaka izvođenja građevinskih zahvata u cilju osiguranja pristupačnosti, ali da i nažalost i dalje svijest i suradnja samih susjeda bitno utječe na brzinu planiranja i uopće na mogućnosti realiziranja potrebnih prilagodbi.

Preporuke Pravobraniteljice: Ponovno preporučujemo i iznova naglašavamo nužnost da se razmotri donošenje Zakona o socijalnom stanovanju kao vrsti stanovanja odgovarajućeg standarda koje se osigurava pojedincima ili kućanstvima koja iz socijalnih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu

samostalno na odgovarajući način riješiti pitanje svog stanovanja. Vezano uz to preporučujemo i osnivanje zaklade/fonda financirane iz različitih izvora iz čijih bi se sredstava mogle financirati potrebne prilagodbe nepristupačnih stanova u privatnom vlasništvu. Preporučujemo Vladi RH da se na temelju dostupnih i provedenih analize postojećeg stanja i potreba pronađu odgovarajuća rješenja za financiranje ili sufinanciranje ugradnje dizala (bilo EU sredstvima u sljedećoj financijskoj omotnici ili sredstvima iz drugih izvora) kao mjere omogućavanja pristupačnosti prostoru za stanovanje, te da se osiguraju sredstva kako bi svi građani mogli ostvariti pravo na nesmetano kretanje, ostanak u vlastitom domu i kako bi na taj način bili svakodnevno uključeni u život zajednice. S obzirom na nepoznavanje načela „univerzalnog dizajna“ potrebno je educirati stručnjake o važnosti njegove primjene prilikom osiguravanju pristupačnosti za OSI, te olakšavanja pristupačnosti svim građanima.

PRISTUPAČAN TURIZAM - Uz praćenje provođenja predloženih mjera i aktivnosti, a vezano uz preporuke Odbora za turizam Hrvatskog sabora i Pravobraniteljice te postupanja po pritužbama u ovom području, Pravobraniteljica je aktivno provodila aktivnosti koje su za cilj imale upoznavanje što većeg broja odgovornih organizacija, institucija i pružatelja usluga o važnosti pristupačnosti turizma.

Zaključak - postoji pozitivni pomak u podizanju razine svijesti te osiguranim mjerama i sredstvima koja su na raspolaganju pružateljima usluga u turizmu kako bi ih koristili za osiguranje pristupačne turističke ponude. Ohrabrujuća su nastojanja onih dionika (turističke zajednice, JLP(R)S, udruge) koji su započeli s osiguravanjem i korištenjem navedenih mjera, ali poražavajuća je spoznaja da je takvih dionika i dalje iznimno malo u odnosu na potrebe i mogućnosti koje su na raspolaganju.

Uzevši u obzir sav potencijal pristupačnog smještaja, postojanje agencija i turoperatora specijaliziranih za ovu vrstu usluge, kao i dostupnost bespovratnih sredstava za poboljšanje pristupačnosti turističkih usluga za OSI, mišljenja smo da je nužno ne samo nastaviti nego i intenzivnije provoditi aktivnosti usmjerene upravo na podizanje razine svijesti kod pružatelja turističkih usluga (posebno privatnih iznajmljivača) o važnosti razvoja „turizma za sve“ i proširenja svoje turističke ponude na takav način da se omogući svakoj OSI ili obitelji čiji je član osoba s oštećenjem da slobodno bira turističku destinaciju po vlastitoj želji, a ne prema dostupnom smještaju. Nužne su edukacije u koje je potrebno uključiti i predstavnike OSI kako bi uz ostale turističke dionike informirali i privatne iznajmljivače koji su upravo oni kojima treba kontinuirano ukazivati na ovu problematiku. Stoga i dalje preporučujemo nadležnim tijelima od državne do lokalne razine da raspisuju natječaje za dodjelu sredstava za razvoj turizma, organiziraju radionice, edukacije te informiraju OSI i njihove bližnje o pristupačnim destinacijama.

22. NEOVISNO ŽIVLJENJE I ŽIVOT U ZAJEDNICI

Za ostvarivanje temeljnog prava na neovisno življenje i život u zajednici nisu stvoreni preduvjeti – osiguravanje pristupačnosti i mobilnosti, različiti dostupni i pristupačni servisi, osobna asistencija, pristup radu i zapošljavanju, materijalna egzistencija i prostori za stambeno zbrinjavanje.

Posebno je vidljiv nedostatak sustavnih rješenja usmjerenih na posebne kategorije OSI, kao što su osobe s mentalnim i intelektualnim oštećenjima, osobe s autizmom, roditelji s invaliditetom, djeca i mladi s poremećajima u ponašanju, djeca s teškoćama u razvoju najranije dobi...

Zabrinjava činjenica da u odnosu na deinstitucionalizaciju nismo postigli zacrtane pomake posljednjih pet godina. Uz pet državnih domova za osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjima koji je proveo deinstitucionalizaciju, za prošlu godinu dobili smo podatak da je prihvaćen Individualni plan transformacije za još jedan dom (Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači). Samo dva doma transformirana su u centar usluga u zajednici (Ozalj i Osijek), dok se udomiteljstvo za odrasle osobe smatra izvaninstitucijskom uslugom. Prošle godine ponovo smo MDOMSP uputili preporuku da se u ostvarenju prava na neovisno življenje i u provedbi procesa deinstitucionalizacije ne oslanjaju na udomiteljstvo, obzirom da je obilascima, kroz pritužbe i istraživanjima, utvrđeno da udomiteljstvo za odrasle OSIne omogućava ostvarenje principa neovisnog življenja. Unatoč obećanjima, još uvijek nisu doneseni Zakon o asistenciji niti Zakon o inkluzivnom dodatku.

23. PRIMJERENI ŽIVOTNI STANDARD I SOCIJALNA ZAŠTITA

U odnosu na druga područja, socijalna zaštita je godinama područje u kojem zaprimamo najviše pritužbi te u kojima se najčešće krše prava zajamčena zakonom i prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom. Nedostatak dostupnih usluga pomoći u kući, usluga njege i pratnje te nizak životni standard u kombinaciji s invaliditetom najčešća je pozadina većine pritužbi, a koje je u 2019. godini zaprimio od **397** OSI, predstavnika udruga OSI, roditelja i članova obitelji. Po njihovim pritužbama i zamolbama Pravobraniteljica je imala **501 postupanje** - upućivanje preporuka, upozorenja, traženja izvješća od nadležnih institucija te savjetovanja stranaka.

U ostvarivanju socijalnih prava još uvijek uz kriterij težine invaliditeta i potrebe za podrškom, odlučujući su i drugi kriteriji (uzrok invaliditeta, prihodovni ili imovinski cenzus), dok su zakonodavna rješenja često prepreka osamostaljivanju osobe i neovisnom življenju. Naknada, pravo ili usluga kojom se ne ostvaruje njihova svrha, ne omogućuje jednakopravan položaj OSI u ostvarivanju njihovih temeljnih ljudskih prava. Sukladno tome, naglašavamo da naknade i usluge ne bi trebale biti u suodnosu s prihodima osobe, nego njihova visina i intenzitet trebaju odgovarati svrsi, odnosno omogućiti prevladavanje teškoća.

Pravobraniteljica je zaprimila veliki broj pritužbi zbog trajanja postupaka za ostvarivanje pojedinih prava, posebno trajanja postupaka povodom izjavljenih žalbi. MDOMSP je opterećeno žalbama u predmetima koji se odnose na ostvarivanje prava na temelju invaliditeta (doplatak za tuđu pomoć i njegu, osobna invalidnina, status roditelja njegovatelja/njegovatelja) te je samo u 2019. godini zaprimilo nešto manje od 2.500 novih žalbi, dok je u 2019. riješeno oko 1.700. Drugostupanjski predmeti se rješavaju u roku od tri mjeseca do tri godine po pojedinim upravnim područjima.

Pravobraniteljica je također značajan broj pritužbi zaprimila zbog nezakonitog postupanja centara za socijalnu skrb, a sadržaj velikog broja pritužbi koje Pravobraniteljica zaprima je komunikacija stručnih djelatnika i stranaka koje se obraćaju centru za socijalnu skrb. Pritužbe građana ukazuju i na nepovjerenje u njihove socijalne radnike, nemogućnost kontakta sa stručnim djelatnicima kada su im potrebni, neinformiranje o tijeku postupaka i radnji koji se provode u centru i drugo. Svim centrima za socijalnu skrb u takvim slučajevima preporučujemo da posebnu pozornost u svojem stručnom radu posvete jačanju komunikacijskih vještina zaposlenika.

Centrima za socijalnu skrb preporučili smo proaktivnije djelovanje prema nadležnom MDOMSP-u u smislu preporuka za pozitivnim promjenama u sustavu, propisima, organizaciji rada, pravu na edukacije. Posebno ukazujemo da su edukacije za jačanje stručnih kapaciteta ne samo dužnost, nego i pravo svih djelatnika u sustavu socijalne skrbi. Isto tako, centrima za socijalnu skrb i djelatnicima preporučili smo proaktivnije djelovanje prema lokalnoj samoupravi, javnosti, strukovnim komorama, sindikatima, a posebno je važno uspostaviti intenzivnu suradnju i komunikaciju s organizacijama civilnog društva. Posjeti udrugama, komunikacija, savjetovanja, osluškivanje njihovih primjedbi i prijedloga – za posljedicu će imati veći senzibilitet socijalnih radnika za potrebe korisnika, a s druge strane dovesti do boljeg razumijevanja izazova s kojima se socijalni radnici suočavaju u obavljanju svog posla. U Izvješću o radu za 2018. prikazali smo podatak MDOMSP-a o trenutnoj popunjenosti centara za socijalnu skrb potrebnim djelatnicima - 75% je popunjeno, dok nedostaje oko 25% stručnih djelatnika. Stoga i ova temeljna institucija socijalne skrbi teško može odgovoriti na sve složenije potrebe svojih korisnika, ali i zahtjeve za razvoj profesionalnih kompetencija nužnih za uvođenje novih modela stručnog rada (korisnička perspektiva, timski rad, organiziranje zajednice i drugo).

S najavom donošenja novog Zakona o socijalnoj skrbi ponovno smo Ministarstvu uputili naše prijedloge. Načelno smatramo da kriterije za određivanje naknada OSI treba definirati sukladno socijalnom modelu, isključivo u odnosu na stvarnu potrebu za izjednačavanjem položaja OSI.

24. JEDINSTVENO TIJELO VJEŠTAČENJA

U 2019. godini bilježimo 37% više pritužbi na postupke vještačenje u odnosu na prethodnu godinu što ukazuje na porast nezadovoljstva načinom i ulogom vještačenja u ostvarivanju najznačajnijih prava djece s TUR i OSI u različitim sustavima.

Premda je uloga vještačenja objektivno, stručno i nepristrano procijeniti zdravstveno stanje/oštećenje i funkcionalne sposobnosti vještačenje osobe te na načelima multidisciplinarnosti utvrditi utjecaj bolesti/oštećenja/stanja te ostalih bitnih čimbenika na izvršavanje aktivnosti u različitim životnim područjima, još uvijek nalazimo nedovoljno razumijevanje ove uloge kako od strane stručnjaka tako i samih OSI. Ovakav stav ukazuje na snažnu prisutnost medicinskog modela invaliditeta pri čemu se dijagnoza/ bolest/ oštećenje smatraju odlučujućim za ostvarivanje konkretnih prava pri čemu se zanemaruje utjecaj rehabilitacijskih postupaka, razvojnih, odgojnih, socijalnih i drugih čimbenika.

Jedinstveno tijelo vještačenja kao organizaciona jedinica ZOSI-a prema mišljenju OSI, roditelja djece s TUR i udruga nije ispunilo njihova očekivanja. Naime, uvjerenje i očekivanja da jedinstvenost tijela vještačenja podrazumijeva provedbu jednog vještačenja i izdavanje jednog jedinstvenog nalaza i mišljenja za potrebe ostvarivanja prava u različitim resorima - nije se ostvarila. Preduvjet da se postigne očekivana jedinstvenost, je međuresorna povezanost te nalaz i mišljenje kao cjelovita slika osobe koji sadrži sve bitne činjenice i odgovore na sva bitna pitanja u postupcima u kojima se rješava po zahtjevima za ostvarivanje prava, a u kojima je nalaz i mišljenje neizostavan dokaz. Umjesto toga, osobu/dijete se poziva na vještačenje više puta ako se zahtjevi podnose za ostvarivanje više prava pred različitim tijelima/institucijama. U ZOSI smatraju da bi se konačni cilj - jedan nalaz i mišljenje koji će vrijediti za sve sustave mogao implementirati u praksi, ključno je usklađivanje resora koji su nadležni za priznavanje prava iz socijalne skrbi, zdravstvenog i mirovinskog u smislu razmjene nalaze i mišljenja, kako se ne bi istu osobu slalo više puta na vještačenje. Mišljenja su da se takva mogućnost ne koristi dovoljno često.

Iako je tijekom 2019. godine u usporedbi s prethodnom godinom skraćeno vrijeme trajanja postupka vještačenja, najviše pritužbi se odnosilo na dugotrajnost postupaka vještačenja što je posljedično prolongiralo postupke ostvarivanja značajnih prava koja se ostvaruju po osnovi invaliditeta. Ovo je osobito prisutno u onim područnim uredima gdje se nije moglo osigurati potreban broj liječnika specijalista (poput Požege i Gospića) što je ujedno i najsloženiji problem s kojim se suočava ZOSI. Značajan broj pritužbi odnosio se na neujednačenost kriterija u procjeni istih stanja ili nedostatak razumijevanja, odnosno nedovoljno znanja vještaka kada se radi o kompleksnim specifičnim zdravstvenim stanjima (osobito prisutno u područnim uredima u Slavoniji i Baranji). Ovaj problem se nastojao otkloniti nizom edukacija.

Za OSI i roditelje djece s TUR vještačenje predstavlja najvažniji segment u ostvarivanja pojedinih značajnih prava. Postoji jaka percepcija javnosti da vještaci određuju sudbinu OSI i djece s TUR jer o ishodu vještačenja (nalazu i mišljenju) ovisi da li će i u kojem opsegu ostvariti neko pravo. Stoga je potrebno otvarati međusobni dijalog između tijela vještačenja i resora za potrebe kojih se obavljaju vještačenja te udruga i samih OSI kao i provoditi kontinuirane edukacije, otklanjanje administrativne i birokratske zapreke, smanjiti broj kontrolnih vještačenja kad god je to moguće, te ujednačavati kriterije.

25. MIROVINSKO OSIGURANJE

U području mirovinskog osiguranja zaprimljeno je nešto manje podnesaka (201) u odnosu na prethodnu godinu (263), ali se ovo područje i dalje nalazi među prvih pet prioritetnih područja obraćanja građana Pravobraniteljici. Najviše pritužbi odnosilo se na **dugotrajnost postupka ostvarivanja mirovina kada su osobe imale staž osiguranja ostvaren, osim u RH, i kod inozemnog osiguravatelja, nepriznavanje prava na invalidsku mirovinu i nepriznavanje određenog postotka tjelesnog oštećenja**. Također, veći broj pritužbi dobili smo od osoba kojima je od strane HZMO-a **priznata nepovoljnija mirovina**, kao i na **kašnjenje prilikom donošenja rješenja za dječji doplatak**. Valja naglasiti i da se pojedini instituti uvedeni neprekidnim „*mirovinskim reformama*“, kao što su npr.: „*mirovina za dugogodišnjeg osiguranika*“, „*povećanje polaznog faktora za određivanje starosne mirovine osiguranika*“ (čl. 85.), „*obiteljska mirovina*“, mijenjaju nakon uvođenja pa se često događa da nam se OSI pritužuju i na netočne informacije i pravne savjete zbog kojih nisu ostvarili pripadajuća prava.

Prema podacima HZMO-a u prosincu 2018. godine evidentirano je **zbog opće nesposobnosti za rad**, odnosno potpunog gubitka radne sposobnosti **43.123** osoba koji su primali prosječnu mirovinu u iznosu od **2.334,65 kn**. Invalidsku mirovinu zbog **profesionalne nesposobnosti za rad**, odnosno djelomičnog gubitka radne sposobnosti primalo je **64.925** korisnika u prosječnom iznosu od **1.949,55 kn**. Istih ovakvih invalidskih mirovina, ali u sustavu rada bilo je **5.078** invalida rada sa prosječnom invalidskom mirovinom u iznosu od **1.210,25 kn**. Na dan 31.12. 2019. broj korisnika starosnih mirovina koji su pravo na mirovinu ostvarili prema ZOMO-u bilo je **615.224** (uključujući i prijevremene starosne mirovine) uz prosječnu mirovinu od **2.722,90 kn**. Udio ukupne prosječne mirovine isplaćene po ZOMO u prosječnoj mjesečnoj isplaćenoj neto plaći RH na dan 31. prosinca 2019. godine iznosio je **38,14%** (Izvor: Statističke informacije HZMO-a). **Najveći broj OSI u RH koristi mirovinu zbog profesionalne (djelomične) nesposobnosti za rad (64.925) koja u prosjeku iznosi 1.949,55 kn.**

Pravo na profesionalnu rehabilitaciju prema dobivenim podacima od HZMO-a, Središnje službe u Zagrebu u 2019. godini, priznato je u svega dva slučaja (što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje od samo jednog slučaja), iako se ona od 1. siječnja 2019. isplaćuje u iznosu minimalne bruto plaće u RH, koja u 2019. godini iznosi 3.750,00 kn, što je veoma poticajno za OSI.

U odnosu na 2018. godinu nije se povećao broj vještačenja u odnosu na broj podnesenih zahtjeva za utvrđivanje nesposobnosti za rad: dok je u 2018. godini odrađeno **37,88% zahtjeva**, u 2019. godini odrađeno je **43,55% zahtjeva**. Jedan od glavnih razloga je i dalje nedovoljan broj vještaka specijalista medicinske struke u odnosu na broj predmeta. Isto tako, još uvijek postoje područne službe HZMO-a u kojima se postupak vještačenja čeka 12 mjeseci, što predstavlja velik problem nezaposlenim osobama, jer im se mirovina isplaćuje od dana vještačenja (utvrđivanja invaliditeta), što je za njih nepovoljnije.

Premda je prema ZOMO određenim kategorijama umirovljenika (primateljima starosne mirovine, starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika te korisniku prijevremene starosne mirovine dok je omogućeno zasnivanje radnog odnosa s polovicom punog radnog vremena uz istovremeno zadržavanje pune mirovine, takva mogućnost nije dana primateljima invalidskih mirovina, osim hrvatskih branitelja i HRVI-a kojima je unatoč potpunom gubitku radne sposobnosti prema Zakonu o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji dopušteno raditi manje od 3,5 sati dnevno bez smanjenja ili obustave invalidske mirovine i ne podliježu obvezi kontrolnog pregleda. Međutim, OSI koje imaju djelomičnu nesposobnost za rad mogu raditi, ali samo puno radno vrijeme, s tim da im se mirovina ne obustavlja, ali se smanjuje za 50%, dok se osobama koje imaju potpunu nesposobnost za rad odnosno zbog opće nesposobnosti za rad, obustavlja isplata mirovine za vrijeme zaposlenja i podliježu obveznom kontrolnom pregledu (dakle, uopće nemaju pravo na dotadašnju mirovinu, a ni mogućnost rada s polovinom radnog vremena od četiri radna sata).

Ovakvim određenjem OSI (civilne) koje su u invalidskoj mirovini (bilo zbog djelomične nesposobnosti za rad, bilo zbog potpune [opće] nesposobnosti za rad) stavljene su u neravnopravan položaj u odnosu na korisnike starosne mirovine, starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika i prijevremene starosne mirovine, kao i u odnosu na OSI koje su u invalidskoj mirovini, a čiji je uzrok invaliditeta rat (HRVI). I dalje smatramo protuustavnom odredbu (čl. 100. ZOMO-a) po kojoj se osobama s djelomičnom nesposobnošću za rad stjecanje starosne mirovine uvjetuje odrađivanjem godine dana staža u osiguranju.

Unatoč brojnim zakonskim promjenama, a od mirovinske reforme 1999. godine i usklađivanjima, mirovinska prava sve više **zaostaju za stvarnim rastom prosjeka plaća, a i rastom troškova života**. Udio ukupne prosječne mirovine isplaćene po ZOMO u prosječnoj mjesečnoj isplaćenoj neto plaći RH na dan 31. prosinca 2019. godine iznosio je **38,14%** i **ukazuje na daljnji trend konstantnog smanjivanja mirovina**. Ne samo da imamo najniže mirovine u odnosu na prosječnu plaću u EU, već je još poraznija činjenica da su naše mirovine najniže u odnosu na prosječnu plaću u odnosu na susjedne zemlje (Mađarska i Makedonija – 62%, Slovenija – 60,2%, Crna Gora – 56,2%, Srbija – 49,8%, Kosovo – 47%, Bosna i Hercegovina – 43,4% odnosno 42,5%; Izvor: Studija EK o primjerenosti mirovina). Stoga bi osnovna mjera iz područja mirovinskog osiguranja bila: „Osigurati OSI koje su ostvarile invalidske mirovine život dostojan čovjeka, odnosno omogućiti da mirovina ne bude ispod 50% prosječne plaće u RH“, kao što je u svim EU državama.

DOPLATAK ZA DJECU - U rujnu 2019., MDOMSP na e-Savjetovanju je objavilo obrazac prethodne procjene za Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama Zakona o doplatku za djecu, na koji je Pravobraniteljica dala mišljenje. Uz pozdravljanje pozitivnih prijedloga, ponovno smo predložili da se izmijeni čl. 18. koji određuje da se pronatalitetni dodatak isplaćuje samo za treće i četvrto dijete, a ne i za svako daljnje dijete u obitelji, na način da glasi: „za treće i svako slijedeće dijete.“ Također, predložili smo izmjene i dopune vezano uz povećavanje iznosa doplatka za djecu koji je određen čl. 22. Zakona. Obzirom da se iznos nije povećavao već dugi niz godina, a da su se povećavali troškovi života, kao i troškovi zbog specifičnih potreba i dodatnih životnih troškova za djecu sa teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom, predložili smo da se vodi računa o povećanju iznosa doplatka za djecu s težim ili teškim invaliditetom na način da se u određenom iznosu poveća postotak ili sama proračunska osnovica.

MDOMSP za sada nije prihvatilo ni jedan od naših prijedloga za izmjenom navedenog zakona.

BENEFICIRANI RADNI STAŽ - Od 1. siječnja 2019. stupio je na snagu novi Zakon o stažu osiguranja s povećanim trajanjem. Navedeni Zakon u čl. 26. nabraja bolesti, invaliditet, odnosno osobe s invaliditetom, a kao novina su uvedene još neke od rijetkih bolesti. Obzirom da smo zaprimili prijedloge od OSI i udruga za dopunom popisa bolesti, stanja i dr., uputili smo preporuke i mišljenja te proveli ispitivanje kod saveza i udruga OSI kako bi imali prikaz stanja o potrebama OSI. Stoga preporučujemo, nadležnom MRMS da razmotri i uvrsti prijedloge za dopunom Zakona o stažu osiguranja s povećanim trajanjem. Također, preporučujemo da se izradi napatuk u kojem bi bile navedene određene bolesti (sve ostale) koje se ne nalaze pobrojane u Zakonu kako bi se ujednačilo postupanje vještaka. Smatramo da bi napatuk trebao biti upućen Središnjoj službi, te svim područnim službama i ispostavama HZMOa.

26. SUDJELOVANJE U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU

Od ukupno 18 saveza udruga OSI u RH, na čelu 13 od njih su žene, od kojih su četiri žene s invaliditetom. U RH postoji velik broj iznimno uspješnih žena s invaliditetom u sportu, umjetnosti i kulturi koje na najbolji mogući način promoviraju mogućnosti žena s invaliditetom.

I dalje se ne vodi službena statistika o sudjelovanju OSI u predstavničkim i izvršnim tijelima na svim razinama. U trenutnom sazivu, Hrvatski sabor RH ima jednu zastupnicu, ženu s invaliditetom. Također, zbog neriješene prilagođenosti javnih elektroničkih medija, što uvelike otežava uključivanja u predizborne rasprave, osobe sa oštećenjem vida i/ili sluha i dalje su zakinite za sudjelovanje u raspravi. Problem postoji i u pristupačnosti biračkih mjesta. Nema podataka o tome koliko je biračkih mjesta nepristupačno, a alternativnih mogućnosti glasanja (elektroničko glasanje) nema.

Još uvijek su prisutne teškoće u ostvarivanju političkih prava, te nije u cijelosti osigurana arhitektonska, komunikacijska i orijentacijska pristupačnost biračkih mjesta, niti je omogućeno da OSI u pristupačnom obliku budu informirane o izbornom procesu, a niti tijekom izbornih kampanja.

27. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA

Organizacije civilnog društva koje se bave pitanjima OSI, zbog nedovoljno razvijenih usluga u zajednici postale su značajan pružatelj rehabilitacijskih i drugih usluga, te korisnici proračunskih sredstava i sredstava EU fondova. Posljedično ovim organizacijama, slabi zagovaračka uloga. OSI participiraju u pripremi zakonodavnih rješenja kroz Povjerenstvo Vlade RH za osobe s invaliditetom, radne skupine i neformalne sastanke, međutim mišljenja smo da je često njihova uloga samo formalne naravi.

28. SUDJELOVANJE U KULTURI, REKREACIJI, RAZONODI I SPORTU

Nije došlo do značajnijih pomaka u osiguravanju pristupačnosti glavnim kulturnim i sportskim objektima, čime se uskraćuje djeci s TUR i OSI mogućnost da bez prepreka sudjeluju u kulturi i sportu. Stoga preporučujemo da se uz pomoć financijskih sredstava i razmatranje najprimjerenijih rješenja, a u skladu s propisima (ako je potrebno i izmjenama propisa), te uz intersektorsku suradnju ministarstava i drugih nadležnih tijela, kao i u suradnji s udrugama koje okupljaju OSI i djeluju na lokalnoj razini, uklone postojeće prepreke.

Kultura - Vidljivo je kako se nedovoljno iskorištavaju benefiti umjetničkih aktivnosti na predškolskom i osnovnoškolskom uzrastu kao doprinos razvoju osobnosti, umjetničkih potencijala i kreativnosti

učenika s TUR. OSI treba omogućiti pristup umjetničkim programima i započeti s umjetničkim aktivnostima u najranijoj dobi. U tu svrhu je nužno obrazovati odgojno-obrazovne stručnjake o problematici uključivanja OSI, pitanjima OSI i njihovim načinima učenja i sudjelovanja u umjetničkim programima. Također, kao mogućnost treba razmotriti i uključivanje art terapeuta u redovne programe predškolskih i osnovnoškolskih ustanova.

Reagirajući povodom pritužbi građana koje su se odnosile na pristupačnost prostora/javnih površina na kojima se održavaju različite kulturno-umjetničke, zabavne, turističke, sportske i druge manifestacije, kao i na problem nepostojanja pristupačnih sanitarnih čvorova za vrijeme trajanja manifestacija, Pravobraniteljica je uputila preporuku svim općinama, gradovima i županijama s područja Slavonije, Baranje i Srijema, kao i četiri dalmatinske županije (Zadarske, Šibensko-kninske, Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije) kojom je ukazala na opisani problem i preporučila općinama, gradovima i županijama da prilikom donošenja odluka o prihvaćanju pokroviteljstva nad manifestacijama, odnosno odluka o davanju javne površine na korištenje radi organiziranja manifestacije, kao jedan od uvjeta postave i obvezu organizatora da osigura pristupačne toalete za OSI. Od 132 JLP(R)S sa područja Slavonije, Baranje i Srijema odgovor je dostavilo 76 jedinica, a od 132 JLP(R)S sa područja Dalmacije odgovor je dostavilo samo 11 jedinica. Iz većine pristiglih odgovora proizlazi kako je preporuka Pravobraniteljice uvažena, te će u suradnji s organizacijama civilnog društva Pravobraniteljica u predstojećem razdoblju pratiti provedbu ovih mjera.

Pristupačnost OSI građevinama i površinama sportske namjene: Sport i sportske aktivnosti za djecu s TUR i OSI imaju posebnu važnost ne samo radi poboljšanja fizičkog zdravlja, već i psihičkog kroz osnaživanje dokazivanjem i nadmetanjem, većim samopouzdanjem, motivacijom, upornošću i drugim. Zadatak RH je, kao i JLP(R)S, omogućiti uključivanje djece s TUR i OSI u sportske sadržaje. Mnoge županije posvećuju značajnu pažnju uključenosti i uživanju OSI u sportu podržavajući osnivanje sportskih klubova i udruga čiji su članovi sportaši s invaliditetom. U mnogim sportovima zbog specifičnosti invaliditeta sportaši s invaliditetom osnivaju sportske udruge koje im omogućuju stručno osoblje i odgovarajući pristup i opremu. Međutim, bez adekvatne prilagodbe mnoge OSI neće moći biti uključene u sportske aktivnosti. Pravobraniteljici su se tijekom 2019. godine obraćale OSI i predstavnici sportskih udruga/klubova koji se bave sportom OSI, tražeći preporuke i rješenja kako bi se osiguralo provođenje određenih sportskih natjecanja u pristupačnim prostorima. Preporuke su uvažene.

Također, u svrhu zaštite prava te promicanja kulturnih i sportskih vrijednosti predstavnici Ureda POSI sudjelovali su na nizu događanja koji su opisani u cjelovitom Izvješću.

29. MEĐUNARODNA SURADNJA

Razmjena međunarodnih iskustava realizirala se kroz sudjelovanja predstavnika Ureda POSI na nizu skupova i edukacija gdje su troškove sudjelovanja snosili organizatori kao što je sudjelovanje na Radnom forumu o provedbi Konvencije o osobama s invaliditetom u Europskoj uniji u organizaciji Europske komisije te seminari u okviru mreža Equinet i ENNHRI. Nastavlja se i velik broj traženja informacija o položaju OSI u RH od strane mnogih međunarodnih tijela kao i studijski posjeti uredu s ciljem upoznavanja s dobrom praksom koju je Ured razvio. Osim navedenog, dostavili smo podatke većem broju međunarodnih organizacija i institucija od kojih posebno ističemo Agenciju EU-a za temeljna prava FRA.

30. PODIZANJE RAZINE SVIJESTI

Unatoč promjenama u brojnim zakonima, javnim politikama, strategijama i akcijskim planovima, postoji značajno zaostajanje u implementaciji KPOSI u većini područja života pa tako i u uklanjanju predrasuda i stereotipa. U Zaključnim zapažanjima i preporukama od 2015. godine koje je UN Odbor za prava osoba s invaliditetom o primjeni KPOSI u RH uputio RH, i nakon pet godina nije provedena javna kampanja o zaokretu paradigme koju je unijela KPOSI niti se u dovoljnoj mjeri provode edukacije o Konvenciji za državne službenike, npr. nisu sva tijela obuhvaćena, ili nije transparentno; nemamo saznanja tko provodi edukacije stručnjaka, vještaka u ZOSI; zatim vrlo površno se obrađuju teme i ne provode se podjednako u svim dijelovima RH.

Budući da OSI i njihove obitelji, unatoč tomu što predstavljaju gotovo četvrtinu stanovništva, nemaju ekonomsku moć i utjecaj, pitanja koja se njih tiču rijetko se spominju na višim političkim razinama. Štoviše, političari često koriste neprimjereno oslovljavanje i govor o OSI u javnom prostoru ili koriste OSI kako bi pokazali svoju milosrdnost, dok je šira posvećenost prihvaćanju zaokreta u shvaćanju invaliditeta izostala iz političkog i javnog diskursa.

U prikazivanju OSI u medijima uglavnom i dalje prevladava humanitarno-karitativni pristup temeljen na sažaljenju. Najčešće se o OSI u medijima govori kada se provode humanitarne akcije u svrhu prikupljanja sredstava za pomoć grupama ili pojedincima. OSI najzanimljivije su medijima onda kada se preko njih želi u javnosti izazvati sažaljenje ili izraziti ogorčenost na neosjetljivost institucija.

Povodom obilježavanja prve godišnjice rada Područnog ureda Pravobranitelja za osobe s invaliditetom u Osijeku, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom organizirala je radionicu za predstavnike medija na temu „**Stereotipi i predrasude o osobama s invaliditetom u hrvatskim medijima**“.

12. travnja 2019. godine održana je **radionica za novinare i urednike na HRT-u**. Radionica je organizirana na poziv HRT Akademije s ciljem kontinuirane edukacije medijskih djelatnika i djelatnica u javnom servisu na području senzibiliziranja javnosti za prava OSI i promicanja pozitivne percepcije i većeg stupnja društvene svijesti o OSI. Naglasak je stavljen na preporuke u formiranju medijskih sadržaja budući da je radionica bila namijenjena prvenstveno novinarima i urednicima iz programa HRT-a.

Edukacije studenata i osoblja ustanova u raznim područjima - Tijekom 2019. godine održane su edukacije studentima Studija socijalnog rada Pravnog fakulteta Osijek, Edukacijsko rehabilitacijskog fakulteta, Zagreb, Hrvatskih studija, Zdravstvenog veleučilišta, Medicinskog fakulteta u Rijeci i Policijske akademije. Također, ističemo i predavanja državnim službenicima kroz Državnu školu za javnu upravu kao i predavanje u Centru za izobrazbu osoblja koje je zaposleno u kaznionicama i zatvorima.

Sudjelovanje na događanjima - Sudjelovali smo na **303** događanja koja su organizirale institucije, udruge i druge pravne osobe. Aktivno smo sudjelovali na **210** događanja - uvodnim izlaganjem ili sudjelovanjem u raspravi.

Osim navedenog, Pravobraniteljica i njezini suradnici održali su **19 predavanja** i/ili interaktivnih radionica kako bi podizali svijest o pravima, sposobnostima i mogućnostima kao i samom položaju OSI i djece s TUR.

Održano je **114** sastanaka (**83** na inicijativu Pravobraniteljice) vezano uz izmjene propisa, aktivnosti promicanja prava i interesa OSI i dr. s predstavnicima raznih udruga, institucija i međunarodnih organizacija.

Sudjelovanje u medijima - Prisutnost Pravobraniteljice i suradnika zabilježena je u najmanje **50** emisija, tj. medija, a odnosilo se na minimalno **205** gostovanja u medijima ili odgovore na upite novinara. Također su objavljeni minimalno **52** puta priopćenja i komentari te reagiranja Pravobraniteljice.

31. OPĆE I FINACIJSKO POSLOVANJE

Na dan 31. prosinca 2019. godine u Uredu je bilo zaposleno 16 državnih službenika/ce (od navedenog broja dvije službenice rade na određeno kao zamjena na mjestu administrativne tajnice te dvije službenice na određeno kao zamjene savjetnicama na rodiljnom dopustu) i tri dužnosnika/ce.

Sukladno čl. 105. st. 1. i 3. Zakona o proračunu („Narodne novine“, br. 87/08, 136/12 i 15/15), Pravobranitelj za osobe s invaliditetom dostavio je Ministarstvu financija i Državnoj reviziji godišnji obračun i godišnji izvještaj za 2019. godinu.

Od ukupno planiranih sredstava za 2019. godinu u iznosu od **4.345.198,00 kn**, rashodi iznose **4.023.834,55 kn**, odnosno **92,60%**. Na stavkama za *Rashode za zaposlene* planirano je **2.888.000 kn**, a potrošeno je **2.801.800,83 kn** ili **97,02 %**. Planirana sredstva za *Materijalne rashode* u 2019. godini iznosila su **1.236.148 kn**, od čega je izvršeno **1.004.334,65** ili **81,25%**. Planirana sredstva za *Financijske rashode* u 2019. godini iznosila su **3.050,00 kn**, od čega je utrošeno **2.063.63 kn** ili **67,66%**.

Sredstva vezana za nabavu nefinancijske imovine planirana su u iznosu od **218.000,00 kn**, od čega je izvršeno **215.635,44 kn** ili **97,32 %**.

32. ZAKLJUČAK

Zaključujemo da je pred nama razdoblje u kojem je nužno potrebno donijeti krucijalne promjene zakonskih i podzakonskih propisa u najkraćem mogućem roku kako bi se oni u uskladili s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, a ponajviše s primarnim interesom krajnjih korisnika.

Očekujemo da se izmijene i donesu javne politike i novi propisi koji će odgovoriti na identificirane probleme osoba s invaliditetom, kao što je prvenstveno novi Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o osobnom asistentu, Zakon o inkluzivnom dodatku, kao i drugi zakonski i podzakonski propisi koji su od primarne važnosti za život osoba s invaliditetom. Kad govorimo o osobama s invaliditetom, njihove potrebe za različitim oblicima podrške moraju biti u fokusu interesa zakonodavca.

Država kao potpisnica Konvencije o pravima osoba s invaliditetom ima primarnu ulogu i obavezu donošenja mjera i odluka koje će osigurati da osobe s invaliditetom participiraju kao ravnopravni članovi društva, što će kao rezultat omogućiti veći osjećaj pripadnosti i značajan napredak u ljudskom, socijalnom i ekonomskom razvitku društva, te iskorjenjivanje siromaštva.

33. LITERATURA

Literatura se nalazi u cjelovitom Izvješću o radu Pravobranitelja za OSI za 2019. godinu.

34. PRILOZI

Prilozi se nalaze u cjelovitom Izvješću o radu Pravobranitelja za OSI za 2019. godinu.

Pravobranitelj za osobe s invaliditetom

Savska cesta 41/3, 10 000 Zagreb
Telefon: 01/6102 170

Područni ured Osijek

Ulica Hrvatske Republike 5, 31 000 Osijek
Telefon: 031/293 352

Područni ured Split

Ulica Domovinskog rata 44, 21 000 Split
Telefon: 021/649 713

Faks: 01/6177 901
E-mail: ured@posi.hr
Web: <http://posi.hr>